

**BISKUPSKA KONFERENCIJA BOSNE I HERCEGOVINE
POVJERENSTVO ZA VJERONAUK U ŠKOLI
Katehetski dokumenti – 2**

**PROGRAM NASTAVE KATOLIČKOГA VJERONAUKA
ZA SREDNJE ŠKOLE**

ZAGREB – SARAJEVO, 2009.

KATOLIČKI VJERONAUK

UVOD

Prema međunarodnom sporazumu odnosno *Temeljnom ugovoru između Bosne i Hercegovine i Svetе Stolice, Zakona o slobodi vjere i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica u BiH*, te školskom zakonodavstvu i praksi na razini države, entiteta i županija u BiH, katoličke je vjeronauk u srednjim školama, kao i vjeronauk drugih vjerskih zajednica, obvezni dio školskog kurikuluma i ima status obveznoga alternativnog predmeta s pravom izbora, kao u većini europskih zemalja. Alternativni predmet vjeronauku je etika, što znači da učenici pri upisu u srednje škole odnosno gimnazije, zajedno sa svojim roditeljima ili starateljima, moraju obvezno izabrati hoće li pohađati nastavu vjeronauka kao redovita školskoga predmeta ili etiku kao alternativni predmet vjeronauku.

Katolički vjeronauk u srednjoj školi po svojoj naravi i zadaći teži cjelovitu odgoju i promaknuću ljudske osobe kao pojedinca i člana društvene zajednice. U okviru srednjoškolskog obrazovanja on osobito pridonosi ostvarivanju odgojno-obrazovnih ciljeva iz društveno-humanističkog područja te promiče njihovo religiozno i socijalno sazrijevanje. Učenicima omogućuje i pomaže da objektivno i sustavno, u povezanosti s vlastitim pitanjima i suvremenim životnim iskustvom, na osobnoj i zajedničkoj razini, upoznaju i dožive katoličku vjeru, da steknu znanje i razumijevanje njezinih temelja, njezina odnosa prema drugim religijama i svjetonazorima, njezina povijesnog hoda i utjecaja na ljudsko društvo. Pomaže im da prepoznaju njezin doprinos općeprihvaćenim ljudskim vrjednotama, da uočavaju i znaju obrazložiti njezine specifičnosti te da kroz dijalog s vjerskim sadržajima, vrjednotama i stavovima i sami postanu humanije osobe. Vjeronauk im, u međupredmetnoj korelaciji sa sadržajima i ciljevima drugih nastavnih predmeta, želi pružiti cjelovitu sliku o njima samima i svijetu u kojem žive, otvarajući osobito pitanja smisla života koja tek na obzoru transcendentije i govora o Bogu nalaze svoj cjelovit odgovor. U tu svrhu školski se vjeronauk, poštujući odgojno-obrazovnu vlastitost i ciljeve pluralne i demokratske škole, sustavno ubličuje u školski kurikulum kao i drugi nastavni predmeti, čuvajući dakako svoju vjersku, odgojnju i obrazovnu posebnost. Dok se učenicima, s jedne strane, nastoji pružiti uvid u pitanja smisla i usmjeravanja života i u cjelovito poznavanje katoličke vjere, njezine tradicije i vjersko-odgojne posebnosti, istodobno im se želi pomoći da razviju vlastite duhovne sposobnosti, etičko-moralnu svijest i moralne vrijednosti, izgrađen kritički odnos prema životu i svijetu. Osim izgradnje vlastite osobnosti i ospozobljavanja za život u svijetu, Crkvi i društvu, mlade se želi odgajati za poštovanje i iskreni dijalog s različitim religijama i svjetonazorima, poštujući njihova uvjerenja, stavove i tradicije. U skladu s tom zadaćom, učenici trebaju upoznati različite oblike religioznog govora te kršćanskoga načina izražavanja, osobito katoličkoga, u prvom redu Bibliju i glavne dokumente Crkve.

Katolički vjeronauk u školi ostvaruje i promiče cjelovit odgoj mладих, kako po svom sadržaju i didaktičkim usmjeranjima tako i po svojim odgojno-obrazovnim ciljevima, vodeći se načelom dvostrukе vjernosti: *vjernosti Bogu i čovjeku*. Zato vjeronauk u srednjoj školi pomaže učenicima, koji kao pojedinačne ličnosti i osobnosti prolaze kroz odlučujuće razdoblje svoga odrastanja i određenja, da postupno i sustavno upoznaju povijesno-kulturalnu stvarnost u kojoj žive, opće etičke i moralne probleme suvremenoga čovjeka i društva te cjelovit nauk, načela i vrijednote Katoličke crkve. On im također želi pomoći da postupno oblikuju vlastite spoznaje i osobnu moralnu svijest te da tako postanu ospozobljeni za poznavanje i vrednovanje čovjeka i svijeta, povijesnih činjenica, izvora, različitih područja i dimenzija života, različitih vrsta govora i načina religioznog izražavanja.

Katolički vjeronauk u školi, po svom temeljnem sadržaju, odgojnoj i obrazovnoj zadaći, najprije se usredotočuje na osobu Isusa Krista u otajstvu Presvetoga Trojstva. Jednako tako usredotočuje se na povijest spasenja, osobito na Kristovo otkupiteljsko djelo, nauk i

tradiciju Katoličke crkve, na njezine povijesne kulturnalne i umjetničke izričaje, kao i na ukupan prinos kršćanske vjere koji učenike vodi prema njihovoj punoj ljudskoj i kršćanskoj zrelosti. Cilj mu je omogućiti cijelovit i skladan odgoj ljudske osobe koja je sposobna kritički promišljati duhovnu, kršćansku, kulturnu, tradicijsku i ukupnu stvarnost koja ju okružuje. Taj cilj omogućuje učeniku da slobodno, svjesno i odgovorno donosi osobnu odluku, oblikuje osobne stavove vjere, da postigne važna životna uvjerenja i moralne vrjednote po kojima može ostvariti miran, radostan i plodan život u ljudskoj i crkvenoj zajednici.

Ovaj *Program katoličkoga vjeronauka za četverogodišnje srednje škole* poveznica je vjeronaučne tradicije i višegodišnjeg iskustva vjeronaučne nastave u školi, a plod je suradnje brojnih teoloških i pedagoških stručnjaka i srednjoškolskih vjeroučitelja. U njega su ugrađene suvremene katehetske smjernice Crkve, zahtjevi kurikularnoga programiranja, a učijepljena su i postignuća suvremenoga školskog odgojno-obrazovnog programiranja vjeronaučne nastave na europskom prostoru. Zato Program ne nudi nešto posve novo, nego se nove spoznaje i potrebe na području vjerskoga odgoja nastoje skladno ugraditi u gotovo dvadesetogodišnje iskustvo nastave vjeronauka u našim srednjim školama nakon demokratskih promjena. Nakana nam je skladnije povezati vjeronaučne sadržaje s odgojno-obrazovnim postignućima te potrebama i interesima učenika u sadašnjem vremenu, i tako im omogućiti što potpuniji vjerski odgoj, bolje poznavanje kršćanske vjere i bogate baštine Katoličke crkve. Nakana nam je također da učenici, imajući u vidu cjelinu školskoga odgoja i obrazovanja, prepoznaju i pronađu odgovore na važna životna pitanja kako bi se što bolje sposobili za svjestan, kritički i uravnotežen susret i dijalog s različitim područjima ljudskoga znanja i kulture što ih obrađuju drugi školski predmeti. Program jednako tako promiče i razvija duh međuljudskoga, medureligijskoga i međukulturnoga susreta, tolerancije, dijaloga i ekumenizma. Taj se duh očituje kako u programskom sadržaju tako i u odgojnim ciljevima i ponuđenim prijedlozima za metodičko oblikovanje vjeronaučne nastave. Pritom se ne naglašava samo kognitivna i fenomenološka razina upoznavanja religijskih činjenica, nego se istovremeno potiče i promiče usvajanje dijaloških stavova poštovanja, kritička prosudba, promjena perspektive te različiti pristupi religijskim činjenicama radi stjecanja odgojnih učinaka. Takvi pristupi također potiču nastavnikovo vrednovanje i učenikovo samovrednovanje vlastitog napretka i zalaganja koje treba biti što obuhvatnije, a samim time i objektivnije i svršishodnije.

U ovom *Programu katoličkoga vjeronauka za četverogodišnje srednje škole* nisu izravno navedene posebnosti pojedinih srednjoškolskih smjerova i okolnosti učenika. Stoga je razvidno da se Program ne može jednako ostvarivati u raznim vrstama srednjih škola, poglavito gimnazije ili srednje strukovne škole. Kako je u stvaranju izvedbenoga i operativnoga Programa nezaobilazna uloga nastavnika, neophodno je sve sastavnice ovoga programa prilagoditi učenicima, vrsti škole i broju godišnjih sati. U tom radu trebat će imati u vidu sadržaj i doprinos drugih nastavnih predmeta da bi se što bolje strukturirali sadržaji i odredili odgojno-obrazovni ciljevi.

Katolički vjeronauk kao nastavni predmet u gimnazijama i četverogodišnjim strukovnim srednjim školama omogućuje učenicima stjecanje religioznih sposobnosti koje obuhvaćaju:

- razumijevanje čovjeka kao religioznoga bića i otvorenost za religiozno tumačenje stvarnosti;
- sposobnost cijelovita pristupa religioznoj, religijskoj i vjerskoj stvarnosti;
- posvjećivanje vlastite religioznosti i vjere i sposobnost njezina izražavanja na osobnoj i zajedničkoj razini;
- upoznavanje kršćanstva, osobito katoličke vjere, nositeljice povijesti i kulture hrvatskoga naroda te drugih naroda na ovim prostorima, te njezinu nezamjenjivu ulogu u suvremenom društvu;
- poznавanje sadržaja kršćanske vjere kao orijentacije u vlastitome tumačenju svijeta i spremnost na sučeljavanje s tim sadržajima;

- prepoznavanje kršćanske vjere kao autentičnoga odgovora na pitanje životnoga smisla, usmjeravanja i oblikovanja života;
- poznavanje religioznoga govora i sposobnost komunikacije vjere;
- sposobnost kritičkoga propitivanja i prosudbe različitih oblika religioznoga i vjerskoga mišljenja i ponašanja;
- upoznavanje s drugim religijama, konfesijama i svjetonazorima, promicanje ekumenskog zajedništva, te usvajanja stava tolerancije, dijaloga i suradnje s drugima i drugačnjima;

Imajući u vidu bitne kompetencije, očito je da vjeronauk gradi mostove prema drugim nastavnim predmetima i njihovim sadržajima, te da tematizira izazove suvremenoga svijeta i kulture u kojoj mlađi žive, kako bi im pomogao u vlastitome promišljanju, pozicioniranju i zauzimanju kršćanskih stavova.

Program za svako godište donosi pet ili više *tematskih cjelina*, a svaka od njih podijeljena je na nekoliko *tema*. Nastavni sadržaj svake teme kratko je opisan i može se obrađivati u više nastavnih jedinica ili nastavnih sati. U svakoj temi posebno su istaknuti *ključni pojmovi* koji pobliže određuju sadržajnu strukturu teme i njezine *bitne sadržaje* radi vertikalnog i horizontalnog usklađivanja tih sadržaja kako se ne bi nepotrebno ponavljali ili preširoko obrađivali. Bitan dio Programa su *odgojno-obrazovna postignuća* koja omeđuju temu, određuju njezine ciljne i sadržajne naglaske i usmjeruju tijek nastave prema njezinim obrazovnim i odgojnim ishodima. Budući da su nastavni ciljevi formulirani u obliku postignuća koja se očekuju od učenika na kraju odgojno-obrazovnoga procesa, oni ujedno služe kao *smjernice za vrjednovanje*. Zato ih se ovaj puta ne donosi kao zasebni element programa. Treba imati na umu da se vrjednovanje učenja i nastave te praćenje i ocjenjivanje učenika događa kroz čitav nastavni proces te se ne smije svesti na tradicionalno zaključno ispitivanje i ocjenjivanje. Praćenje, vrjednovanje i ocjenjivanje obuhvaća sva područja ciljeva odnosno odgojno-obrazovnih postignuća: kognitivno, afektivno i operativno. Ključni pojmovi u isto vrijeme nastavnicima pružaju osnovne smjernice za metodičko oblikovanje teme i konkretizaciju okvirnih sadržaja. Tomu pridonose i *prijedlozi za metodičku obradu* teme koji se ovdje donose egzemplarno kao mogući poticaji, a nastavnici će u dobroj pripravi i praktičnoj izvedbi primijeniti različite suvremene didaktičko-metodičke pristupe, oblike, metode i sredstva vjeronaučne nastave. Za ostvarivanje vjeronaučnih ciljeva u procesima učenja i poučavanja nije dostatno nastojanje oko sustavna izlaganja i usvajanja jasnih i temeljenih sadržaja katoličke vjere. Važno je nadasve omogućiti sposobnost razvijanja i primjene mnogostrukih didaktičkih procesa i metoda aktivnog učenja, problemske, heurističke, stvaralačke i suradničke nastave, promicanja kritičkog prosuđivanja i zauzimanja stajališta, usvajanja stavova, propitivanja i usvajanja vrjednota i uvjerenja. Takvoj sveobuhvatnoj didaktičkoj obradi nastavnih sadržaja pomaže predložen didaktički instrumentarij s mnogim biblijskim, doktrinarnim, literarnim, dokumentarnim, slikovnim i drugim poticajima te osnovna literatura navedena na kraju ovog Programa. Dok će nastavnici jednom prilikom koristiti razne biblijske, crkvene, povjesno-kultурне ili druge prikladne dokumente, drugi će puta rabiti priloge iz dnevnog, tjednog ili mjesecnog tiska, kao i one koji su plod pojedinačnog ili grupnog istraživanja unutar samog predmeta vjeronauka ili su nastali u multidisciplinarnom odnosno interdisciplinarnom procesu povezivanja sadržaja i perspektiva različitih nastavnih predmeta. U tako koncipiranom i skladnom nadopunjavanju različitih predmeta i sadržaja, želi se uz kršćansku i katoličku dimenziju, promicati cijelovit odgoj učenika.

Program se, kao i dosadašnji, vodi načelom korelacije teoloških i antropoloških zahtjeva, nastojeći u izboru i obradi tema pojedinih godišta i srednje škole kao cjeline, uvažavati teološke zahtjeve i egzistencijalnu važnost sadržaja za učenike, prateći i promičući proces njihova općeljudskoga i vjerničkoga razvoja i sazrijevanja. Program u sebi već sadrži

sve potrebne elemente i načela na kojima se temelji aktualna reforma srednjoškolskoga obrazovanja: otvorenost za suradnju i korelaciju s drugim predmetima, stjecanje ključnih kompetencija i usmjereno na odgojno-obrazovne ishode važne i za unutarnje i za vanjsko vrednovanje obrazovanja, te temeljna usmjerena mogućih projektnih i drugih inovacijskih modela nastave.

Treba imati u vidu da se vjeronauk, u skladu s postojećim dokumentima, načelno izvodi po dva školska sata tjedno od prvog do četvrtog razreda. Kako preduvjeti provedbe dva sata vjeronauka tjedno nisu ostvareni u svim školama, Program je nužno prilagoditi postojećoj satnici. Zato se u Programu donosi i nastavni plan kojim se predlaže okvirna satnica tematskih cjelina za njegovu cijelovitu provedbu, a vjeroučitelji će, u skladu s time, satnicu prilagoditi godišnjem programu svoje škole. Osim predviđena vremena za obradu pojedinih tematskih cjelina, treba imati u vidu da se navedena satnica odnosi i na elemente vrjednovanja, što uključuje vježbanje i ponavljanje kako bitnih sadržaja pojedine nastavne teme tako onda i cijele tematske cjeline.

PRVI RAZRED

I. tematska cjelina: U POTRAZI ZA SMISLOM ŽIVOTA

Nastavne teme

1. U vrtlogu svijeta i života

- Pitanja mlađih u vrijeme odrastanja.
- Zašto uopće nešto postoji?
- Odakle dolazimo?
- Kamo idemo?
- Koja je budućnost svemira, svijeta, čovjeka?

Ključni pojmovi: tajna postojanja, misterij čovjeka, temeljna pitanja, budućnost čovjeka, budućnost svijeta.

Odgojno-obrazovna postignuća: poznavati neka bitna životna pitanja i njihovu životnu važnost; razumjeti temeljne odgovore na pitanja: odakle smo, kamo idemo i koja je budućnost svemira, svijeta i čovjeka?; spremnost prihvaćanja vlastitog mjesta u svijetu i otvorenost trajnom traženju odgovora i uporišta na temeljna pitanja smisla života.

Prijedlozi za metodičku obradu: tko smo, odakle dolazimo, kamo idemo? (usp. U. De Vanna, *S adolescentima*, str. 128-129.); kritički analizirati i interpretirati književne tekstove životno-problemske tematike i voditi razgovor o dobivenim rezultatima; odgovoriti na pitanje: imam li ja budućnost? pismeno izreći iskustva vezana uz pitanje smisla, odnosno uz granične situacije ljudskog života.

2. Upoznaj samoga sebe – Vlastitosti ljudske osobe

- Ja sam jedinstvena osoba.
- Moju originalnost Netko je projektirao.
- Upoznati i prihvati samoga sebe.
- Znati da sam ljubljen/a kao osnova povjerenja u život.
- Trebamo ljubav i priznanje.
- Samopoštovanje i zahvalnost.

Ključni pojmovi: osobnost, ljudska osoba, jedinstvenost ljudske osobe, samopoštovanje, ljubiti i biti ljubljen.

Odgojno-obrazovna postignuća: navesti bitna obilježja ljudske osobnosti; otkriti jedinstvenost i originalnost svake ljudske osobe; razumjeti vlastite sposobnosti razmišljanja, doživljavanja i odlučivanja; prihvati sebe kao jedinstvenu osobu pozvanu na zajedništvo i suradnju s drugim osobama.

Prijedlozi za metodičku obradu: glazbeno-egzistencijalna igra upoznavanja; intervju partnera;

napisati vlastiti portret na temu: Čovjek je jedino biće koje može reći "ja"; fotogovorom posješiti upoznavanje sebe i drugih (simbolička fotografija) te voditi razgovor na temu prepoznavanja različitih karakternih osobina; pisanje kratkih razmišljanja na temelju aforizama ili nekih epiteta koja mi se najčešće pridjevaju; izrada kataloga poželjnih karakternih i ljudskih osobina i opredjeljenja koji mi mogu pomoći u prihvatanja sebe sama kao i uzajamnog poštovanja, zahvalnosti i priznanja drugih ljudi.

3. Smisao i besmisao života

- Iskustvo životnog smisla (iskustvo radosti, sreće, uspjeha, ispunjenog života).
- Iskustvo besmisla života - čovjekova potreba za smislom i ugroženost smisla u iskustvima čovjekovih granica (bolest, nesreća, nepravda, trpljenje, smrt...).
- Što ljudskom životu daje smisao, a što ga čini besmislenim.

Ključni pojmovi: smisao i besmisao života, iskustvo patnje i sreće, granična pitanja smisla, svjetonazor.

Odgojno-obrazovna postignuća: razumjeti povezanost svagdanjeg života s pitanjem smisla života; prepoznati kriterije na temelju kojih život izgleda smislenim ili besmislenim; opisati tumačenja različitih znanosti (filozofije, psihologije, medicine) i svjetonazora o patnji i smislu života; otkriti važnost osobnog napora u traženju životnog smisla, nade i optimizma.

Prijedlozi za metodičku obradu: prikazati kratki filmski isječak ili dijapozytive (npr. "Zašto umrijeti u dvadesetoj?" ili "Smisao postojanja - odnos s drugima") s vođenim razgovorom i prosudbom uočenih mogućnosti primjene na život; stvaranje problemske situacije i diskusija na temu smisla i besmisla života s pitanjima bolesti i trpljenja, zdravlja i sreće; kritičko čitanje tekstova, razmišljanja i poruka o smislu života; oblikovati ljestvicu vrjednotu.

4. Kršćanska vjera kao odgovor smisla

- Razlikovanje između trenutačnog smisla (ugodno iskustvo u svakodnevici), djelomičnog smisla (priateljstvo, angažman) i općeg smisla.
- Bog kao pretpostavka sveopćeg smisla: smisao i za "besmisleni" život.
- Zajednica kao put do iskustva smisla.
- Povezanost pitanja smisla života i smrti (različite interpretacije: smrt kao kraj života; reinkarnacija; uskrsnuće i život vječni; kršćanska nada onkraj smrti).

Ključni pojmovi: trenutačni i opći smisao, Bog – smisao života, smrt, reinkarnacija, kršćanska nada, uskrsnuće i život vječni.

Odgojno-obrazovna postignuća: razlikovati trenutačni, partikularni i univerzalni smisao; prepoznati povezanost između pitanja o smislu i pitanja o Bogu; poznavati različite poglede i odgovore na pitanje smrti radi ispravne spoznaje o čovjekovoj besmrtnosti.

Prijedlozi za metodičku obradu: pribiranje životnih iskustava i vođeni razgovor na temelju konkretnih životnih primjera o razlici između trenutačnog i općeg smisla; pripremljena rasprava na temu: Što znači umrijeti? (usp. U. De Vanna, *S adolescentima*, str. 88.) str. 69-72.); analiza i interpretacija biblijskih, kršćanskih i nekršćanskih pristupa problemu smrti i života nakon smrti; pismeno izraziti iskustva vezana uz pitanje smisla, odnosno uz granične situacije ljudskog života; voditi razgovor o suprotnostima između kršćanskog shvaćanja života nakon smrti, vjeri u uskrsnuće mrtvih i kršćanskoj nadi u odnosu na govor o reinkarnaciji; napraviti plakat na temu uskrsnuća i vječnog života (Kristova obećanja i vjera kršćana u uskrsnuće i vječni život).

5. Živjeti kao protagonist – Životna uporišta

- Život satkan od mnoštva izbora.
- Ne zadovoljiti se životom od danas do sutra.
- Stvarati nacrt vlastitog života (Prispodoba o talentima Mt 25,14-30).

- Životni ciljevi u skladu sa životnim smisлом.
- Živjeti kao protagonist - život kao dar i zadatak.

Ključni pojmovi: životna uporišta, talenti, protagonist, nacrt života, život – dar i zadatak.

Odgojno-obrazovna postignuća: razumjeti važnost kritičke prosudbe različitih ponuda koje donosi život i zauzimanja vlastitog stava i izbora; poznavati vlastite talente i sposobnosti; spremnost na izgradnju osobnog života, vlastitog životnog projekta i boljeg svijeta.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati, interpretirati i dramatizirati prispopodbu o talentima; napraviti kratki sastav na misao I. Andrića, "Ja moram noću da se dižem..." (usp. T. Ivančić, *Susret sa živim Bogom*, str. 37); vođenim razgovorom tražiti uporišne točke u stvaranju nacrta vlastitog životnog puta i ostvarenja; oblikovati hijerarhiju životnih izbora i ciljeva i odrediti zadatke za njihovo postignuće; opisati obilježja mlade osobe kao protagonista u izvršenju vlastitog dara i zadatka.

II. tematska cjelina: ČOVJEK - RELIGIOZNO BIĆE

Nastavne teme

1. Vjera - iskonska ljudska potreba

- Čovjek ima različite potrebe, od naravnih do stečenih i nametnutih.
- Mnoge životne stvarnosti prihvaćamo na temelju povjerenja (nije moguće sve iskusiti i provjeriti).
- Međuljudski odnosi temelje se na povjerenju – vjera kao temeljno iskustvo.
- Vjera i povjerenje naspram sumnje i nevjere.

Ključni pojmovi: naravne potrebe, povjerenje, sumnja, vjera, nevjera, iskustvo vjere.

Odgojno-obrazovna postignuća: uočiti da se sav ljudski život temelji na vjerovanju i povjerenju; poznavati glavna obilježja vjere u Boga; otvorenost izgradnji vlastitog odnosa prema Bogu, prema vjeri, prema religioznom fenomenu uopće.

Prijedlozi za metodičku obradu: pronaći što više riječi koje u sebi imaju korijen "vjera"; problemsko sučeljavanje i diskusija na temu: je li moguće živjeti bez povjerenja u ljude, od roditelja i prijatelja do nepoznatih ljudi; kritičko prosvuđivanje pripadnih tekstova i vođeni razgovor s temom: mladima se ponekad čini da su slobodniji bez "tereta" vjere. Je li doista tako?

2. Čovjek je po naravi religiozan

- Pokušaj definiranja religije (pojam, sastavnice, oznake u bitnim crtama).
- Čovjekov pogled ne zaustavlja se kod vidljiva i opipljiva svijeta (čovjek postavlja religiozna pitanja i otvara se otajstvu Nevidljivoga).
- Misterij života – religioznost kao sveopća pojava.
- Kakav je odnos čovjeka prema Bogu (religija, magija, ateizam kao svjetonazor).

Ključni pojmovi: ljudska narav, misterij Boga, religioznost, religija, magija, ateizam, vjera u Boga.

Odgojno-obrazovna postignuća: objasniti pojam religije; navesti ključne odrednice religije; navesti osnovne pojavnne oblike religioznosti; otkriti religiozno obilježje ljudske naravi; zaključiti koja su temeljna pitanja na koja religija nastoji dati odgovor; spremnost na izgradnju zrele religioznosti otvorene Božjim poticajima i pozivu na život pun smisla.

Prijedlozi za metodičku obradu: pronaći primjere religioznosti suvremenog čovjeka. Uočiti razliku između prave i krive religioznosti; analizirati čovjekovu religioznu žed u Iv 4, 1-42 (Isus i Samarijanka); analizirati i kritički prosvuđivati mogućnost spoznaje Boga posredstvom vidljiva svijeta prema Rim 1, 18-32; rad u grupi ili u paru na temu "Moj odnos prema Bogu"; napisati pojedinačni odgovor na navedenu temu: Bog ili svjetlo idola?

3. Razvoj religije

- Pojavni oblici religioznosti (vjerovanje, obred, molitva, žrtva, moral...).
- Pretpovjesno i povijesno razdoblje te izvorni monoteizam.
- Naravna i nadnaravna objava.
- Objava Boga u povijesti – Posebnosti biblijske i kršćanske objave.

Ključni pojmovi: naravna objava, nadnaravna objava, kršćanska objava, izvorni monoteizam, vjerovanje, obred, moralni život.

Odgojno-obrazovna postignuća: objasniti koja su temeljna pitanja na koja religija nastoji dati odgovor; uočiti razvojni put religije kroz povijest; protumačiti razliku između naravne i nadnaravne Objave; odrediti koje su to Objavljenе religije; nabrojiti velike svjetske religije; otkriti važnost i smisao religijskih obreda, molitve, žrtve...

Prijedlozi za metodičku obradu: asocijacijska vježba, proučavanje povijesnih zemljovida s s podatcima o razvoju ljudske povijesti, religioznosti i civilizacije; navođenje i tumačenje riječi vezanih uz svijet religije (npr. obred, molitva, žrtva, vjerovanja...); čitanje i interpretacija tekstova; izrada plakata; fotogovor.

4. Politeističke religije i religije bez božanstva i osobnoga Boga

- Hinduizam – drevna indijska religija (povijest, utemeljitelj, sv. spisi, nauk, kult, moral).
- Istočnjačka duhovnost i filozofija: budizam, konfucijanizam i taoizam (povijest, utemeljitelj, sv. spisi, nauk, kult, moral).

Ključni pojmovi: monoteistička religija, politeistička religija, vjerovanja bez pojma osobnog Boga ili božanstva, hinduizam, budizam, konfucijanizam, taoizam.

Odgojno-obrazovna postignuća: objasniti razliku između monoteističkih i politeističkih religija; navesti vjerovanja i svjetonazole dalekog Istoka koji ne poznaju pojam osobnoga Boga ili božanstva; poznavati neke temeljne značajke istočnjačkih religija; razumjeti odnos pojedinih velikih religija prema socijalnoj, kulturnoj i političkoj stvarnosti.

Prijedlozi za metodičku obradu: napraviti usporednu liniju razvoja svjetskih religija i civilizacija; izraditi tabelu sličnosti i razlike politeističkih religija; vođeni razgovor o povezanosti religijskih tradicija s kulturom velikih naroda koje su kolijevka velikim religijama; istraživanje nekih bitnih obilježja tih religija; pripovijedanje i izlaganje; izrada plakata ili mentalne mape.

5. Monoteističke religije

- Židovstvo (povijest, utemeljitelj, sv. spisi, nauk, kult, moral).
- Kršćanstvo (povijest, Kristovo poslanje i nauk, sv. spisi, nauk, kult, moral).
- Islam (povijest, utemeljitelj, sv. spisi, nauk, kult, moral).

Ključni pojmovi: monoteističke religije, religije Knjige, židovstvo, kršćanstvo, islam.

Odgojno-obrazovna postignuća: imenovati tko je zajednički praotac triju velikih monoteističkih religija; nabrojiti i objasniti temeljne odrednice Židovstva: sv. spisi, vjerovanje, kult i moral; navesti sličnosti i razlike između Pashe i Uskrsa; navesti temeljna razdoblja židovske povijesti; nabrojiti i objasniti temeljne odrednice Islama: utemeljitelj, sv. spisi, vjerovanje, kult i moral; navesti i objasniti pet stupova islama; poznavati bitna obilježja Kršćanstva, od Krista objavitelja i njegova nauka, do drugih monoteističkih obilježja kršćanske religije; izgrađivati stav poštovanja duhovnih vrijednosti različitih religija, kultura i civilizacija.

Prijedlozi za metodičku obradu: pronaći primjere i mjesta susreta s vjernicima židovima i muslimanima; izraditi tabelu sličnosti i razlike monoteističkih religija; pripremiti i organizirati posjet zajednici neke od objavljenih religija. Istraživanje; izlaganje; razgovor; proučavanje zemljovida; čitanje i interpretacija tekstova; izrada plakata; upoznavanje i interpretacija molitava i pjesama iz židovstva i islama; dijamontaže; fotogovor.

6. Posebnost kršćanstva u odnosu na druge religije

- religijski pluralizam i kršćanstvo (sveopće Božje očinstvo).
- Kristova posebnost (Kristovo božanstvo, utjelovljenje, otkupljenje).
- Odnos Crkve prema nekršćanskim religijama (međureligijski dijalog, poštovanje i tolerancija).

Ključni pojmovi: jedincatost kršćanstva, Kristovo božanstvo, Krist jedini Posrednik, „Nostra aetate“, religijski pluralizam, međureligijski dijalog.

Odgojno-obrazovna postignuća: izdvojiti temeljne činjenice kršćanske vjere objavljene u Isus Kristu i razumjeti koja je posebnost kršćanstva u odnosu na druge monoteističke religije; nabrojiti četiri osnovna oblika dijaloga s nekršćanskim religijama; usvojiti stav poštovanja prema drugim religijama; razvijati sposobnosti međureligijskoga dijaloga te uvažavanja tuđih stajališta i mišljenja na području vjere i života.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati i kritički prosuđivati pojedine ulomke dokumenta "Nostra aetate" odgovarajući na pitanje: Što Crkva kaže o drugim religijama?; shematski prikazati temeljne spoznaje o religioznosti i obrađenim religijama; vođeni razgovor o stožernim činjenicama kršćanstva i njihovu značenju za konkretan život kršćana; usporedno čitanje i vrjednovanje biblijskih i drugih književnoumjetničkih tekstova; filmovi; fotogovor.

III. tematska cjelina: KRŠĆANSKA OBJAVA I SVETO PISMO

Nastavne teme

1. Kršćanska objava i njezino prenošenje

- Kršćanska objava – dijalog Boga i čovjeka, Božji govor i čovjekov odgovor, Božji odgovor na temeljna čovjekova pitanja.
- Javna i privatna objava, nadahuće, prosvjetljenje, mistična viđenja.
- Usmena predaja prethodi Pismu.
- Starozavjetna objava i njezine vlastitosti.
- Novozavjetna objava - Isus Krist, punina i vrhunac Objave.
- Cjelovito prenošenje i tumačenje Objave (Crkveno učiteljstvo i objava).

Ključni pojmovi: Božja objava, javna i privatna objava, prenošenje objave, nadahuće, mistično viđenje, Krist – punina objave.

Odgojno-obrazovna postignuća: razumjeti pojam Objave; navesti primjere nadnaravne Objave iz Staroga i Novoga zavjeta; prepoznati načine prenošenja Objave; uočiti i objasniti različite vrste i obilježja Objave; razumjeti Božju Objavu kao zahtjev koji traži čovjekov slobodni odgovor; shvatiti ulogu crkvenog Učiteljstva u tumačenju Objave i s povjerenjem osluškivati njegove poticaje.

Prijedlozi za metodičku obradu: Izraditi povjesnu liniju najvažnijih događaja biblijske objave; u skupnom radu analizirati tekst *Dei Verbum* 7 i izdvojiti bitne oznake kršćanske objave; biblijskim primjerima pokazati da je usmena predaja živa stvarnost koja prethodi Svetom pismu i potom pisanoj predaji; radom u skupinama analizirati i prosuditi razlike između javne i privatne objave, prosvjetljenja i mističnih viđenja stavljajući ih u kontekst današnjih fenomena ukazanja i mističnih iskustava.

2. Biblija kao pisana Božja riječ i pristup Bibliji

- Biblija - nadahnuta Božja riječ ljudima.
- Knjiga vjerničkog iskustva i istina vjere.
- Pristup Bibliji:
 - utjelovljenje u jezik i kulturu (povijesni, zemljopisni i kulturni okvir);
 - slojevitost nastanka biblijskih knjiga (razvoj religiozne misli i vjere);
 - različitost književnih vrsta i oblika.

- Struktura i kanon Biblije.

- Biblija je ključ za razumijevanje povijesti, umjetnosti, uljudbe.

Ključni pojmovi: Biblija – pisana Božja riječ, Biblija – nadahnuta knjiga, biblijski jezik, književne vrste i oblici.

Odgojno-obrazovna postignuća: protumačiti tvrdnju *Biblija je riječ Božja*; prepoznati Bibliju kao temelj kršćanske vjere; objasniti pojam, nastanak, strukturu, povijesni i zemljopisni okvir Biblije; navesti autora Biblije, jezike kojima su pisane biblijske knjige (u izvorniku) i neke najvažnije prijevode; navesti podjelu biblijskih knjiga prema nekim glavnim književnim vrstama; prepoznati i primijeniti način citiranja biblijskih knjiga, poglavla i redaka.

Prijedlozi za metodičku obradu: asocijacije, vođeni razgovor i tumačenje pojma nadahnuća Svetoga Pisma; pronaalaženje tipičnih oznaka hebrejskog jezika i stila u knjizi Postanka; analiza i interpretacija različitih biblijskih književnih vrsta i oblika; suoblikovanje biblijskog teksta i višedimenzionalno tumačenje Biblije; analiza i kritička prosudba biblijskih mesta koja neke sekte krivo tumače; izraditi zemljopisnu kartu nekih važnijih biblijskih mjesta i krajeva; skupna analiza nekih poznatijih umjetničkih djela nadahnutih Biblijom (u književnosti, likovnoj i glazbenoj umjetnosti, arhitekturi)

3. Biblijski govor o Bogu

- Obraditi nekoliko važnih pojmoveva i slika: istina, mudrost, pravednost, milosrđe, ljubav i vjernost.

Ključni pojmovi: Bog je istina, mudrost, pravednost, milosrđe, ljubav i vjernost.

Odgojno-obrazovna postignuća: razumjeti i naznačiti biblijsku poruku kroz odnos čovjeka i Boga te međuljudske odnose u nekoliko tema: istina, pravednost, milosrđe, ljubav i vjernost.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza, interpretacija i aktualizacija izabralih biblijskih tema i tekstova te oblikovati pitanja za biblijski kviz; pronaći biblijske tekstove koji govore o Božjim vlastitostima i Božjem pozivu čovjeku na istinu, pravednost, milosrđe, ljubav i vjernost te analizirati njihove poruke s primjenom na život prikladnim biblijskim metodama.

4. Biblija u životu kršćana

- Bog i danas govori po Pismima. Aktualnost biblijske poruke.

- Čitanje Svetog Pisma u liturgiji i svakodnevnom životu kršćana.

- Različiti oblici osobnog i zajedničkog čitanja i razmatranja Božje riječi.

Ključni pojmovi: Biblija – knjiga vjere i života, Biblija u osobnom životu i liturgiji, čitanje i meditiranje Svetog Pisma, Biblija u književnosti i umjetnosti.

Odgojno-obrazovna postignuća: prepoznati Bibliju kao istinu vjere u kojoj čovjek traži i pronalazi odgovore na najvažnija egzistencijalna pitanja; poznavati vrijednost čitanja Svetog pisma u liturgiji i svakodnevici; razumjeti prožetost suvremene kulture biblijskim motivima i navesti primjere iz književnosti, umjetnosti, arhitekture; otvoriti se poticajima Duha koji dolaze čitanjem i razmatranjem Božje riječi sadržane u Bibliji.

Prijedlozi za metodičku obradu: praktični rad s Biblijom: kako pronalaziti biblijska mesta i kako čitati Bibliju, osobno i u zajednici; radom u skupinama prikazati konkretnu mogućnost organiziranja i rada biblijskih skupina i kružaka; meditacija odabranog biblijskog teksta uz prikladnu glazbu; usporedna analiza i interpretacija tematski bliskih biblijskih i književno-umjetničkih tekstova.

IV. tematska cjelina: ISUS KRIST - VRHUNAC OBJAVE

Nastavne teme

1. Isus - povjesna osoba

- Kršćanski izvori.

- Nekršćanski izvori.

- Osnovne povijesne činjenice o životu Isusa iz Nazareta.

Ključni pojmovi: Isus - povijesna osoba, nekršćanski izvori, kršćanski izvori, povijesni izvori i podaci o Isusu.

Odgojno-obrazovna postignuća: razlikovati nekršćanske i kršćanske izvore koji govore o Isusu kao povijesnoj osobi; uočiti važnost i podudarnost nekršćanskih i kršćanskih izvora o Isusu; prepoznati koji izvori prikazuju Isusa Krista kao pravog Boga i pravog čovjeka; navesti osnovne povijesne činjenice o Isusu iz Nazareta

Prijedlozi za metodičku obradu: radom u skupinama analizirati i izdvojiti poruku teksta Lk 2, 1 i Lk 3, 1-3. (što doznajemo o Isusovoj povijesnosti?); usporedno analizirati neke važnije nekršćanske i kršćanske izvore o Isusu i izdvojiti bitne povijesne činjenice; potražiti u dodatku Novog zavjeta kronološku tablicu i pronaći osobe koje su navedene u Lukinu tekstu, kritički ih smještajući u povijesni okvir; napraviti povijesnu kronologiju događaja Isusova života; pogledati i razgovarati o kratkoj video-projekciji o Isusovu životu; napraviti otuđivanje motiva iz Isusova života, odnosno uklapanje tradicionalnog likovnog prikaza Isusova života u suvremenim likovnim ambijentima ili obrnuto.

2. Isusov lik i tajna njegove osobe

- Isusovo ime.
- Stil i program djelovanja.
- Tajna Isusove osobe

Ključni pojmovi: Isus, Mesija, Isus Krist, Gospodin, Sin Čovječji, Spasitelj.

Odgojno-obrazovna postignuća: Objasniti značenje Isusova imena (najčešće nazine) i prepoznati Isusov stil i program djelovanja; uočiti ljudske crte Isusove osobe, način pristupa i postupanja prema ljudima čime je neodoljivo privlačio; otkriti posebnost Isusova lika koji ostaje trajni izazov i nadahnuće za vlastiti život.

Prijedlozi za metodičku obradu: - vođeni razgovor na temu: kako u mojoj okolini ljudi gledaju na Isusa i je li on možda posljednji "tabu" o kojem se ne govori?; napraviti vlastitu "sliku o Isusu"?; ostvariti perspektivno biblijsko pripovijedanje o Isusu s aspekta nekog lika koji je Isusa dobro poznavao (npr. apostoli Petar i Ivan); u skupnom radu interpretirati riječi poznatog književnika: "Zapad je izgubio Krista i zbog toga umire, jedino zbog toga". (Dostojevski); pogledati kod kuće film o Isusu i nakon toga o njemu razgovarati (npr. F. Zeffirelli, *Isus iz Nazareta*).

3. Navještaj kraljevstva Božjega

- Izrael očekuje Kraljevstvo Božje.
- Poruka o kraljevstvu Božjem ispunjenje je iskonskih čovjekovih težnji za mirom, slobodom, pravednošću i životom.
- Kraljevstvo Božje označava novi svijet koji čovjek ne može načiniti sam, nego ga samo Bog može dati.
- Kraljevstvo Božje nije neko mjesto stanovanja nego novi odnos. To je svijet pravednosti, istine, radosti, mira, blagostanja.
- Isusovo naviještanje i djelotvorno uprisutnjene Kraljevstva Božjega (prispodobe, čudesna)
- Blaženstva kao program kraljevstva Božjega.

Ključni pojmovi: Kraljevstvo Božje (milost, istina, pravda, ljubav i mir), Govor na Gori – Manifest Božje vladavine, „već“ i „još ne“ Kraljevstva Božjega, prispodobe o Kraljevstvu, čudesna.

Odgojno-obrazovna postignuća: protumačiti pojам *kraljevstva Božjeg*; uočiti Kristovu poruku (kraljevstvo Božje) kao ispunjenje temeljnih čovjekovih težnji; povezati Isusov govor o Kraljevstvu s njegovim čudesima (djelovanjem u korist čovjeka), poznavati temeljne poruke

Isusova Govora na Gori; pobuditi stav otvorenosti i prihvaćanja Isusove poruke s Gore u osobnom i društvenom životu.

Prijedlozi za metodičku obradu: - u skupnom radu analizirati neke suvremene poruke i glasove na različitim područjima života koji čovjeku nude uspjeh, sreću i blagostanje te načiniti kriterije pristupa tim glasnicima i porukama i s obzirom na njihovu vjerodostojnost, snagu i ostvarenje; kritički prosuditi kriterije razlikovanja i prihvaćanja Božje riječi i Božje poruke među tolikim riječima i ponudama; pisanje vlastite prispolobe o Kraljevstvu Božjem ili eseja na temu: Kako zamišljam Božje kraljevstvo istine, pravde, ljubavi i mira?; kreativni rad: mladi u ostvarenju Kraljevstva Božjeg u obitelji, školi i gradu; analiza i prosudba izabranih poruka na Gori i njihova aktualnost za naše vrijeme; grafičko oblikovanje poziva Govora na gori; pisanje kratkog sastava na neku od poruka Govora na Gori

4. Isusovo otkupiteljsko djelo

- Razlozi Isusove smrti (židovski razlozi i razlozi rimske vlasti).
- Isusova muka i smrt.
- Smisao Isusove smrti (otkupiteljska smrt).
- Uskrsnuće i ukazanja Uskrsloga.
- Isusovo uskrsnuće - početak sveopćeg uskrsnuća.
- Isus Krist, Spasitelj i otkupitelj čovjeka i svijeta.

Ključni pojmovi: Isusova smrt i uskrsnuće, ukazanje Uskrnuloga, Krist Otkupitelj, Krist Spasitelj; otkupiteljska žrtva (djelo), sveopće uskrsnuće.

Odgojno-obrazovna postignuća: razumjeti razlog i smisao Isusove smrti; objasniti Isusov stav bezuvjetnog prihvaćanja svakog čovjeka; razumjeti što znači *živjeti u skladu s vjerom u Isusa Krista*; razumjeti Kristovo uskrsnuće kao početak i zalог sveopćeg uskrsnuća; osjetiti radost Uskrsa i graditi vlastiti život u vjeri i nadi Kristova uskrsnuća.

Prijedlozi za metodičku obradu: usporedba biblijskih tekstova o Kristovoj smrti i uskrsnuću i izdvajanje razloga njegove smrti; prosuditi okolnosti i smisao Kristove muke i smrti u svjetlu tadašnjih društvenih, političkih i vjerskih okolnosti; problemski diskutirati na temu: što bi bilo da nije Kristova uskrsnuća?; usporediti neke spoznaje o Torinskom platnu i evandeoske izveštaje o Isusovoj smrti;

5. Isus Krist - pravi Bog i pravi čovjek

- Isus Krist, ispunjenje mesijanskih očekivanja.
- Božji sin i jedini posrednik između Boga i ljudi (Dj 4,12).
- Utjelovljenjem se Isus sjedio sa svakim čovjekom i ponudio mu spasenje.
- Nicejsko-carigradsko vjerovanje (Isus Krist u vjerovanju Crkve).

Ključni pojmovi: Sin Božji, jedini Posrednik, pravi Bog, pravi čovjek, Nicejsko-carigradsko vjerovanje.

Odgojno-obrazovna postignuća: spoznati najdublju istinu o Isusu Kristu: on je pravi Bog i pravi čovjek; razumjeti da je Isus Krist jedini posrednik između Boga i ljudi - jedini Spasitelj i otkupitelj; razumjeti vrijednost spasenja čovjeka, stvorenja i svijeta, ostvarenog u Isusu Kristu.

Prijedlozi za metodičku obradu: izdvojiti i analizirati biblijske mesijanske tekstove i pronaći mesijanska obećanja; izdvajanje, analiza i tumačenje temeljnih istina vjere u Kristovo čovještvo i božanstvo prema Nicejsko-carigradskom vjerovanju; problemski analizirati i kritički prosuditi vjeru Crkve: Krist je jedini Spasitelj svih ljudi; napisati pismo Kristu kojim se izriče vlastito povjerenje u Njega te vjera u Njegovo božanstvo i čovještvo.

6. Zajedništvo s Kristom

- Isusova prisutnost danas: u Crkvi, sakramentima, Božjoj Riječi, bližnjemu.

- Pripadnost Kristu i nasljedovanje Krista.
- Isus Krist u životu kršćanina.
- Isus oslobađa od idola (vlast, imetak, užitak, slava...).
- Isus poziva na život u punini.

Ključni pojmovi: stvarna Kristova prisutnost, otajstvena prisutnost, sakramentalna prisutnost, Kristova riječ, Kristova osloboditeljska prisutnost, nasljedovanje Krista.

Odgojno-obrazovna postignuća: poznavati načine Kristove otajstvene prisutnosti u sakramentima, Crkvi i svijetu, osobno se suočiti Isusom Kristom i njegovom porukom; graditi put, stavove i krjeposti vlastitog nasljedovanja Krista.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovor o mogućnostima svakodnevnog susreta s Kristom i analizirati mogućnosti susreta s njim u sakramentalnoj stvarnosti, u molitvi, u obitelji i školi, u susretima s ljudima, osobito potrebnima; analizom dokumentarnih i simboličkih fotografija prosvuđivati razne životne situacije i oblike ovisnosti, ropstva i idola; navesti mogućnosti i puteve izlaska iz krize i ropstva ovisnosti; oblikovati nacrt vrjednota koje oslobađaju, vode istinskom životu, pripadnosti Kristu i nasljedovanju njegova puta; prikladnom pjesmom izraziti spremnost hoda Kristovim putem.

V. tematska cjelina: TAJNA STVARANJA - GOVOR ZNANOSTI I GOVOR VJERE

Nastavne teme

1. Prirodoznanstvena tumačenja nastanka svijeta

- Čudesnost, veličina i ljepota stvorene zbilje.
- Veliki prasak, teorija evolucije.
- Prag hominizacije (nastanak čovjeka).
- Znanstvene teorije o postanku svemira i čovjeka nisu konačne, one se mijenjaju i dopunjaju.

Ključni pojmovi: nastanak svijeta, prirodoznanstvene teorije, Veliki prasak, evolucija, hominizacija.

Odgojno-obrazovna postignuća: razlikovati prirodoznanstveni i biblijski pristup stvarnosti i stvaranju svijeta i čovjeka; poznavati znanstvene teorije o postanku svemira; uočiti i razumjeti različite pristupe o nastanku čovjeka; otkriti kozmičku i duhovnu jedinstvenost i neponovljivost svakog pojedinog čovjeka kao ljudske osobe.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati i kritički prosuditi različite pristupe i teorije o nastanku svijeta i čovjeka prema; skicirati teorijsku liniju evolucije i točno u njoj odrediti čovjekovo mjesto; proučiti otkrića fizičara S. W. Hawkinga i izdvojiti bitne spoznaje; skicirati na plakatu razne teorije o nastanku svijeta i svemira.

2. Biblijsko-vjernički pristup stvaranju

- Metaforički i simbolički govor Biblije.
- Poruka Prvog biblijskog izvješća o stvaranju (Post 1, 1-2, 4a).
- Poruka Drugog biblijskog izvješća o stvaranju (Post 2, 4b-25).
- Stvaranje je neprestano Božje djelovanje: sav je svemir trajno ovisan o Bogu.
- Čovjek – slika Božja, čovjek sustvaratelj.
- Pierre Tailhard de Chardin: evolucija i dovršenje svega u Kristu.

Ključni pojmovi: metaforički i simbolički govor, Božje stvaranje, čovjek – slika Božja, čovjek sustvaratelj.

Odgojno-obrazovna postignuća: razumjeti i objasniti biblijski govor o postanku svijeta i čovjeka prema Post 1,1-2,4 b; protumačiti značenje pojma *čovjek – slika Božja*; razumjeti trajnost procesa stvaranja i ulogu čovjeka kao sustvaratelja; razumjeti Božju nakanu da je svijet povjeren čovjeku na odgovorno upravljanje; navesti primjer poznatih znanstvenika koji su bili osvijedočeni vjernici.

Prijedlozi za metodičku obradu: - iznositi asocijacije na pojam "stvaranje"; odgovoriti na pitanje: stvara li čovjek?; "Vruća stolica" - interioriziranje i produbljivanje teme (usp. F. W. Niehl 212 metoda, 185); pronaći određene "nelogičnosti" i nejasnoće u biblijskim tekstovima o stvaranju (npr. redoslijed stvaranja i sl.) i kritički odgovoriti mogu li se najnovija znanstvena dostignuća o postanku i razvoju svemira pomiriti s Biblijom; vođeni razgovor o čovjeku - slici Božjoj, njegovoj vrijednosti i pronaći primjere nijekanja i ugrožavanja slike Božje u čovjeku; u pismenom radu razmišljati o sebi kao tražitelju na temelju teksta: "Eh, da mi je razumjeti svijet oko nas, kako i zašto postoji, valjda bih tada dokučio i smisao vlastita postojanja, odnosno pronašao čvrstu točku svoje egzistencije"? (Arhimed)

3. Odnos vjere i prirodnih znanosti

- Odnos vjere i znanosti kroz povijest.
- Znanosti imaju svoja područja, ciljeve i dosege.
- Vjera ima svoje područje, ciljeve i dosege.
- Vjera i razum – misaona odgovornost vjere.
- Velikani vjere i znanosti.

Ključni pojmovi: prirodne znanosti, humanističke znanosti, vjera, razum, znanje, mudrost.

Odgojno-obrazovna postignuća: uočiti područje prirodnih znanosti i područje vjere; poznavati pojam, načine i metode znanstvenih spoznaja i njihove granice; otkriti dodirne točke znanosti i vjere; razumjeti nepostojeću dvojbu "vjera ili znanost" i uočiti važnost njihova uzajamnog prihvaćanja i nadopune u otkrivanju cjelovite slike svijeta i čovjeka.

Prijedlozi za metodičku obradu: stvaranje problemske situacije i diskusija na temu: mogu li prirodne znanosti odgovoriti na pitanja iz duhovnog područja; vođeni razgovor na temu odnosa prirodnih i humanističkih znanosti – dosezi i granice; analizirati i protumačiti odnos vjere i razuma, vere i znanosti; napraviti plakat s katalogom velikih prirodoznanstvenika i teologa i njihovim mislima o odnosu vjere i prirodnih znanosti.

DRUGI RAZRED

I. tematska cjelina: SLOBODA – IZBOR I ODGOVORNOST

Nastavne teme

1. Mladi čovjek u hodu prema slobodi i zrelosti

- Adolescencija – vrijeme odrastanja (fizički, psihički, emocionalni, socijalni i duhovni razvoj)
 - Težnja za zrelošću, samostalnošću i slobodom: želim biti netko.
 - Nepostojani osjećaji – Sve me pogađa (u obitelji, društvu vršnjaka...).
 - Ne mogu vjerovati tako kao do sada.
- Sloboda i odgovornost.
- Moć Isusove slobode.

Ključni pojmovi: ljudska zrelost, adolescencija (odrastanje), sloboda, samostalnost, odgovornost, Isusova sloboda.

Odgojno-obrazovna postignuća: navesti čimbenike koji utječu na razvoj osobnosti; objasniti razliku između zrele i nezrele osobnosti; navesti najčešće poteškoće adolescentne dobi (u odnosu prema prijateljima, vršnjacima, odraslima, školskim obvezama, suprotnom spolu...); razumjeti obitelj kao temelj za razvoj osobnosti; razlikovati načine shvaćanja slobode; otkriti biološku, psihološku i društvenu uvjetovanost slobode; razlikovati slobodu "od" i slobodu "za"; razumjeti povezanost slobode i tolerancije; objasniti razliku između vanjske i unutarnje slobode; shvatiti slobodu kao čovjekov poziv i vrhunsko ostvarenje; otkriti i prihvatići Isusa

kao istinskog oslobođitelja.

Prijedlozi za metodičku obradu: vezani učenički razgovor i prosudba različitih modela zrelosti i uspjeha u životu s pitanjima: Tko je, kada i kako odrastao?; analizirati nekoliko medijskih promidžbenih poruka s prosudbom o tome li moguće ostati sloboden i biti vezan za osobe i stvari; napraviti program sretne i uspješne obitelji; vođeni razgovor o mogućnostima i granicama naše slobode; analizirati slobodu "od" i slobodu "za" prema Gal 5, 13-26; analizirati tekstove o ponudi Isusove slobode (rad u grupama): Mt 4, 1-11; Mt 12, 9-14; Iv 10, 14-18; Mk 7, 1-22.; napraviti pisani tekst ili likovnu ilustraciju o tome što mi omogućuje, a što onemogućuje punu slobodu.

2. Ususret drugome

- Vrijednota prijateljstva;
 - zapreke prijateljstvu;
 - kako ga ostvariti?
- Otkriće ljubavi;
 - privlačnost, flert, zaljubljenost i zrela ljubav;
 - kako izgraditi svoj odnos prema drugom spolu;
 - ljudska spolnost u službi ljubavi i života.

Ključni pojmovi: prijateljstvo, ljubav, flert, zaljubljenost, ljudska spolnost, život u ljubavi.

Odgojno-obrazovna postignuća: otkriti važnost prijateljstva za osobno dozrijevanje; objasniti ulogu prijateljstva u procesu razvoja osobnosti; razumjeti što pomaže ostvarenju prijateljstva, a što ga onemogućuje; navesti obilježja i razlike između zaljubljenosti i zrele ljubavi; protumačiti važnost zrele ljubavi kao norme ljudske spolnosti i odnosa među spolovima; otkriti duboku povezanost ljudske spolnosti, zrele ljubavi i odgovornosti u intimnom zajedništvu i stvaranju novog života.

Prijedlozi za metodičku obradu: programirano konfliktno igranje uloga među prijateljima; napraviti test prijateljstva i igru povjerenja; vođeni razgovor o potrebi pravog prijatelja i zaprekama prijateljstvu; provesti asocijaciju na riječ ljubav i problemski voditi diskusiju o razlici između ljubavi, flerta i zaljubljenosti; prikupiti materijale iz novina i časopisa za mlade i izraditi plakat s porukama koje im oni nude na području ljubavi, spolnosti i osjetilnosti; prosuditi tekstove nekih zabavnih pjesama s porukom ljubavi; analizirati shvaćanje spolnosti i ljubavi u Bibliji prema Post 1, 27 i Post 2, 21-25; analizirati i kritički produbiti oznake ljubavi prema 1 Kor 13, 4-8.; izraditi skicu stupnjeva u sazrijevanja u ljubavi, od privlačnosti i flerta do prave ljubavi koja je u službi radosti i života.

3. U potrazi za vrjednotama

- Tradicionalne vrednote na ispitu.
- Utjecaj skupine vršnjaka.
- Što nam sve nude mediji?
- Opasnost bijega: put prema ovisnostima (droga, duhan, alkohol...).
- Izbor trajnih vrjednota.
- Obilježja ljudske i kršćanske zrelosti.

Ključni pojmovi: vrjednota, trajne vrednote, bijeg u ovisnosti (droga, duhan, alkohol), ljudska zrelost, kršćanska zrelost.

Odgojno-obrazovna postignuća: usporediti i kritički prosuđivati vladajuće vrednote u obitelji i izvan nje; razumjeti povezanosti između adolescentne krize i različitih oblika bijega od stvarnosti (droga, alkohol...); prepoznati trajne životne vrednote i znati napraviti izbor i ljestvicu vrjednota, ljudskih i kršćanskih.

Prijedlozi za metodičku obradu: asocijacija na pojmove „tradicionalno“ i „moderno“ i rasprava na temu: može li mladi čovjek čuvati i obdržavati tradicionalne vrijednosti i biti

moderan; prikupljanje i analiza tekstova iz časopisa i novina s nakanom prosudbe o tome jesmo li ovisni o medijima, manipuliraju li nama i kakav utjecaj na nas imaju različite poruke, idoli i modni trendovi; vođeni razgovor o tradicionalnim vrjednotama koje se gaje u obiteljima i u našem narodu; otkriti dobre i loše strane medija i suvremenih ponuda, osobito onih koje vode različitim ovisnostima (droga, alkohol...); istražiti najteže vrste ovisnosti u svome gradu (statistički podaci, analiza, uzroci); napraviti ljestvicu vrjednota koje vode ljudskoj i kršćanskoj zrelosti.

II. tematska cjelina: ŽIVOT S CRKVOM I U CRKVI

Nastavne teme

1. Ustanovljenje Crkve i pripadnost Crkvi

- Apostolsko iskustvo zajedništva s Isusom kao znak okupljanja zajednice spasenja (npr. Mk 2,13-17).
- Čini kojima je Isus ustanovio Crkvu.
- Događaj Pedesetnice.
- Novozavjetne slike Crkve i njihovo značenje za razumijevanje Crkve (Zajedništvo svetih, Narod Božji, Tijelo Kristovo, Hram Duha Svetoga).
- Crkva u isповijesti vjere: jedna, sveta, katolička i apostolska.
- Znakovi vjerničke pripadnosti Crkvi (dar, poziv i poslanje)

Ključni pojmovi: ustanovljenje Crkve, Crkva – jedna, sveta, katolička i apostolska, slike Crkve – Narod Božji, Tijelo Kristovo, Zajedništvo svetih.

Odgojno-obrazovna postignuća: - razumjeti kako Crkva shvaća samu sebe; navesti čine kojima je Isus ustanovio Crkvu; prepoznati značenje susreta s Uskrslim i događaja Pedesetnice za nastajanje prve Crkve; razumjeti bitna obilježja Crkve: jedna, sveta, katolička i apostolska; razlikovati 4 bitne oznake Crkve: služenje, zajedništvo, slavljenje i naviještanje (svjedočenje) vjere.

Prijedlozi za metodičku obradu: asocijacije i vođeni razgovor o pojmu „Crkva“; analizirati ponuđene tekstove evanđelja i iz Djela apostolskih te pronaći mesta ustanovljenja Crkve i rekonstruirati život prve Crkve; u pripremljenoj diskusiji otkriti sličnosti, razlike i poteškoće života prve Crkve i Crkvu u današnjem vremenu; asocijacije na novozavjetne slike Crkve i pojašnjenje nekih važnih obilježja (kuća Božja, zajedništvo svetih, Narod Božji, Tijelo Kristovo...); protumačiti kršćanske istine o Crkvi da je jedna, sveta, katolička i apostolska.

2. Sakramenti kršćanske inicijacije – darovi milosnoga života i zajedništva

- Krštenje kao sakrament prijelovljenja Crkvi (značenje, znakovi, novo rođenje u Kristu, vrste krštenja, udioništvo u Mističnom Tijelu – Crkvi, svjedočenje krštenja)
- Sakrament potvrde (darovi Duha Svetoga, znakovi kršćanske zrelosti; značenje potvrde u životu vjernika – rast i hod u vjeri, izgradnja crkvenoga zajedništva, kršćansko svjedočenje vjere)
- Euharistija (utemeljenje euharistije - pashalna večera i "lomljenje kruha", euharistija kao Žrtva: spomen čin i predanje, obred Svetе Mise i Misa kao sljavljje zajedništva s Bogom i braćom; euharistija kao izvor i vrhunac svega kršćanskog života i kao zalog budućega života.

Ključni pojmovi: kršćanska inicijacije, krštenje, potvrda, euharistija, sakramentalni znakovi, sakramentalni život, kumovi kod primanja sakramenata krštenja i potvrde.

Odgojno-obrazovna postignuća: poznavati biblijske temelje sakramenata inicijacije; shvatiti otajstveno milosno obilježje sakramenata inicijacije i njihovih obrednih znakova u liturgiji Crkve; razumjeti doktrinarni izričaj otajstvenog značenja pojedinih sakramenata kršćanske inicijacije (krštenje, potvrda, euharistija) za život kršćana u osobnom, crkvenom i društvenom životu; uočiti unutrašnju povezanost sakramenata sakramento krštenja, potvrde i euharistije u

izgradnji kršćanskoga života i svjedočenja; razumjeti važnost euharistije za život Crkve i svoj vlastiti život; otkriti i prihvati svoje mjesto u Crkvi i svoju odgovornost za Crkvu.

Prijedlozi za metodičku obradu: obraditi biblijsku podlogu sakramenata kršćanske inicijacije krštenje, potvrdu i euharistiju, te na produbljen način otkriti sakramentalne znakove i potrebu sakramentalnog života vjernika; podijeliti učenicima zadatku (rad u grupama) da pronađu tekstove iz "obrednika" sakramenata inicijacije: analiza i razgovor; istraživati doktrinarne sadržaje pojedinih sakramenata i otkrivati otajstva vjere koja oni u sebi sadrže; projicirati dijafilm i potom razgovarati o značenju i upotrebi vode, ulja, kruha i vina u ljudskom život te povezati ih sa simbolikom tih tvari u sakramentima; u tablicu s tri stupca ispuniti rubrike za svaki od sakramenata inicijacije: predvoditelj slavlja, načini slavlja, mjesta slavlja te rješenja uspoređivati, nadopunjavati i ispravljati; pronaći tekstove iz "obrednika" sakramenata inicijacije: analiza na satu; izrada osobne "mape" primanja sakramenata inicijacije (fotografije, i dr.); razgovor o važnosti kumstva kod sakramenta krštenja i potvrde; anketa, iznošenje vlastitih mišljenja i vođeni razgovor o pohađanju svete mise i primanju svete pričesti: učestalost, glavna motivacija (ne)pričešćivanja;

3. Službe i karizme u Crkvi – slobodno i radosno življenje evandelja

- Život Prve Crkve kao primjer Crkvi za sva vremena.
- Uloga apostola u prvoj Crkvi - svjedoci i poslanici Uskrsloga.
- Crkva kao zajedništvo: kolegij (zbor) biskupa i Petrova služba, nove službe, strukture župnih, biskupijskih i papinskih vijeća, vjerničke zajednice i crkveni pokreti.
- Sakrament svetog reda i hijerarhijski ustroj Crkve.
- Odnos karizmatičnosti i institucionalnosti u Crkvi.
- Radikalno življenje Evandela - evandeoski savjeti kao dar Duha Svetoga Crkvi.
- Vjernici laici u Crkvi – poziv i poslanje (područja laičkog djelovanja u Crkvi i društ

Ključni pojmovi: služenje, karizma, institucionalna Crkva, zajedništvo u Crkvi, crkveni pokreti, vjernici laici u Crkvi, sakrament svetog reda.

Odgojno-obrazovna postignuća: objasniti univerzalnost Crkve i razlikovati veze jedinstva Crkve; razlikovati službe i karizme u Crkvi i navesti primjere jednog i drugog; uočiti krsno i služiteljsko dostojanstvo, mjesto i zadaću muškarca i žene u životu Crkve; poznavati mjesto i ulogu laika u životu Crkve; nabrojiti i poznavati osnovna obilježja 3 stupnja svetoga reda; uočiti važnost i potrebu vjerničke molitve i zalaganja za duhovna zvanja.

Prijedlozi za metodičku obradu: prikazivanje filma i razgovor o važnim događajima nastanka Crkve (video-projekcija iz serije "Anno Domini"); analiza i interpretacija biblijskih tekstova o ulozi apostola Petra i drugih apostola u prvoj Crkvi; prikupljanje materijala i izrada plakata s prikazom evangelizacijskog ustroja i poslanja Crkve, od Pape i crkvenog Učiteljstva do svećenika i laika u župnim zajednicama; prikazati strukture župnih vijeća i bazičnih zajednica; protumačiti značenje pojmljova karizmatičnost i institucionalnost Crkve i prikazati crkveni ustroj i strukture; izlaganje s tumačenjem službe, jedinstva i razlika između pape, biskupa, svećenika i vjernika laika u Crkvi; pobliže upoznati i objasniti narav i značenje sakramenta svetog reda i hijerarhijski ustroj Crkve; - podijeliti referate (anketa: razgovor sa svećenikom; izlaganje prema Dekretu o odgoju i obrazovanju svećenika, ...); voditi diskusiju o mjestu i ulozi vjernika laika u životu Crkve i društva i odrediti područja laičkoga djelovanja.

4. Jedna Crkva u mnoštvu Crkava – prema punom zajedništvu

- Univerzalnost Crkve - Crkva otvorena svim narodima i kulturama.
- Misije i evangelizacija.
- Veze jedinstva Crkve: jedna vjera, slavljenje svih sakramenata, hijerarhijsko ustrojstvo Crkve predvođene Petrovim nasljednikom.

- Ranjeno zajedništvo i poziv na njegovu obnovu.
- Ekumensko nastojanje oko jedinstva Kristove Crkve.

Ključni pojmovi: misije, evangelizacija, univerzalnost i jedinstvo Crkve, zajedništvo, ekumenizam.

Odgojno-obrazovna postignuća: uočiti prisutnost Crkve u svim kulturama i narodima i shvatiti njezinu univerzalnost s obzirom na njezino spasenjsko poslanje; uočiti znakove i poznavati područja misijskog i evangelizacijskog djelovanja Crkve; objasniti pojam *Crkve kao zajedništva* prema Drugom vatikanskom saboru; objasniti pojam, važnost i ciljeve ekumenizma; osjetiti potrebu vlastitog angažiranja na polju ekumenizma i moliti za jedinstvo svih kršćana.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati biblijske tekstove i crkvene dokumente o poslanju i zadaći Crkve u svijetu, među različitim kulturama i narodima; upoznati različite kršćanske Crkve koje su prisutne u našem mjestu i ili bližoj okolini; odrediti bitna obilježja i veze jedinstva Kristove Crkve; analizirati dekret o ekumenizmu "Unitatis redintegratio" Drugoga vatikanskog sabora; naznačiti bitne korake u ekumenskom nastojanju oko jedinstva Kristove Crkve.

5. Marija – uzor vjere i majka Crkve

- Marija u Božjem planu spasenja.
- Marija – uzor vjere.
- Marija – majka Crkve i suradnica u djelu otkupljenja.
- Štovanje Blažene Djevice Marije u liturgiji i u Crkvi (u Hrvata).

Ključni pojmovi: Marija – uzor vjere, Marija - Majka Crkve, liturgijsko štovanje Marije.

Odgojno-obrazovna postignuća: otkriti Marijinu ulogu i mjesto u povijesti spasenja; poznavati odlike Marijine vjere po kojima je uzor vjeri Crkvi i svim vjernicima; razumjeti Marijinu ulogu u Kristovu životu i djelu Kristova otkupljenja; navesti neke oblike štovanja Marije u liturgiji i u Crkvi, osobito u hrvatskome narodu; otkriti Marijino mjesto u svom vlastitom životu i slijediti primjer njezine vjere i povjerenja u Boga.

Prijedlozi za metodičku obradu: navesti i interpretirati neke biblijske i otačke tekstove te tekstove crkvenih dokumenata o Marijinoj ulozi u povijesti spasenja; pravljenje plakata s važnijim imenima koje Crkva pridaje Mariji; promatranje i interpretacija slika s marijanskom i mariološkom tematikom, uz katalog pitanja i vođeni razgovor o prikupljenim podatcima; pisanje kratkog eseja o Mariji; izrada zemljovidnu kartu Crkve u Hrvata s nekim važnjim marijanskim svetištima i titulama koji joj se u njima pridaju.

III. tematska cjelina: ZAJEDNICA KOJA OSLOBAĐA I SLUŽI – POVIJEST CRKVE

Nastavne teme

1. Susret s antičkim svijetom – evanđeoska sloboda i mučeništvo

- Širenje kršćanstva.
- Moralno-religiozni život.
- Vrijeme progona i vrijeme slobode.
- Monaštvo.

Ključni pojmovi: širenje kršćanstva, progona i sloboda Crkve, vjerski i moralni život prvih kršćana, monaštvo.

Odgojno-obrazovna postignuća: prepoznati obilježja i strukturu prve kršćanske zajednice; prepoznati ulogu i značenje života i djelovanja sv. Pavla; prepoznati poteškoće s kojima se susretala prva Crkva u svom okruženju (među Židovima, u susretu s antičkim svijetom i u Rimskom carstvu); razumjeti uzroke, posljedice i značenje progona Crkve u Rimskom carstvu; objasniti pojam mučeništva i nabrojiti najpoznatije ranokršćanske mučenike na našim prostorima; objasniti značenje cara Konstantina i cara Teodozija za povijest Crkve.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati biblijske tekstove o širenju prve Crkve i Pavlovu misionarenju; vođeni razgovor o prilikama u kojima se događalo širenje kršćanstva; promatranje zemljovida i skiciranje mentalne mape Pavlovih putovanja u nastojanju oko širenja kršćanstva; pripovijedanje i izlaganje o ranokršćanskim mučenicima na hrvatskom prostoru; film o povijesnim događanjima iz ranokršćanskih vremena na hrvatskim prostorima; izrada plakata; izrada umne mape.

2. Kršćanstvo na hrvatskom jezičnom području u srednjem vijeku

- Seoba naroda i njihov ulazak u Crkvu.
- Korijeni kršćanstva na današnjem hrvatskom jezičnom prostoru prije dolaska Hrvata.
- Vjerovanja starih Hrvata.
- Dolazak i pokrštavanje Hrvata – pokrštavanje iz tri središta: Rima, Bizanta i Akvileje.
- Nastajanje hrvatske države i veze s papom (641, 679, 879, 1075. g.).
- Glagoljaštvo i čirilometodska baština.

Ključni pojmovi: seoba i pokrštavanje poganskih naroda, vjera starih Hrvata, pokrštavanje Hrvata, veze hrvatske države s Papom, glagoljaštvo, čirilometodska baština.

Odgojno-obrazovna postignuća: navesti glavna vjerovanja starih Hrvata prije pokrštenja (staroslavenska vjerovanja); objasniti proces pokrštavanja Hrvata i razvoj kršćanstva na našem prostoru; razumjeti značenje veza s papom za nastajanje hrvatske države; prepoznati povezanost početaka pismenosti u Hrvata s Crkvom (glagoljica);

Prijedlozi za metodičku obradu: proučiti sudske zapisnike o Kvirinu Sisačkom koji je pogubljen za vrijeme cara Dioklecijana (usp. Ž. Kusić, *Mali ključ povijesti Crkve u Hrvata*, str. 235-236); pronaći i analizirati narodne pripovijetke koje govore o vjerovanju starih Hrvata; posjetiti po mogućnosti neke ranokršćanske spomenike na našim prostorima; napraviti pano sa fotografijama i crtežima starohrvatskih crkvica; gledanje isječka povjesnodokumentarnog filma HTV-a, *Kršćanstvo i Hrvati*.

3. Crkva u srednjem vijeku – od duhovnog i kulturnog procvata do ratova i raskola

- Benediktinski samostani - rasadišta znanja i kulture.
- Udaljavanje Istoka i Zapada.
- Prodor Islama i križarski ratovi.
- Inkvizicija.
- Crkva i država.

Ključni pojmovi: sv. Benedikt i benediktinci, redovništvo, Istočni raskol, prodor Islama, križarski ratovi, inkvizicija.

Odgojno-obrazovna postignuća: prepoznati pojavu i razvoj redovništva, osnivanje škola i sveučilišta, promicanje pismenosti i kulture, ukidanje ropstva, laičku investituru i Grgurovsku obnovu kao najvažnije doprinose Crkve u srednjem vijeku; upoznati vjerodostojne činjenice i razumjeti problematiku križarskih ratova i inkvizicije kao tamne strane Crkve srednjega vijeka; kritički i objektivno protumačiti pozitivne i negativne strane Crkve u srednjem vijeku; navesti uzroke i razumjeti posljedice istočnog raskola 1054. godine; navesti temeljna obilježja Pravoslavlja i razlike u odnosu na Katoličku Crkvu; razvijati sposobnost uvažavanja tuđih stajališta i mišljenja; uočiti odgovornost sviju za zajednički život u društvu i Crkvi

Prijedlozi za metodičku obradu: Istraživanje tekstova i dokumenata; vođeni razgovor o razlozima udaljavanja Istoka i Zapada te raskola među kršćanima; pripovijedanje i izlaganje; diskusija (parlaonica); film; izrada plakata; izrada umne mape.

4. Crkva kršćanskoga služenja siromašnima - dominikanci i franjevcii (13.-14. st.)

- Ustanove kršćanske solidarnosti.

- Siromaštvo kao evanđeoski ideal.
- Dominikanci i franjevci.
- Biskup Kažotić - organizator visokog školstva u Hrvatskoj.

Ključni pojmovi: evanđeosko siromaštvo – evanđeoski ideal, prosjački redovi, sv. Dominik i dominikanci, sv. Franjo i franjevci, visoko školstvo u Hrvatskoj, biskup Kažotić.

Odgojno-obrazovna postignuća: poznavati neke načine i oblike organiziranja po kojima se Katolička Crkva brinula za siromašne, bolesne, odbačene; otkriti ulogu prosjačkih redova u navještanju i svjedočenju evanđelja u doba krize Crkve; poznavati ulogu dominikanaca i franjevaca u životu Crkve u hrvatskome narodu; poznavati ulogu Crkve u organiziranu visokog školstva u Hrvatskoj, osobito biskupa Kažotića.

Prijedlozi za metodičku obradu: vođeni razgovor o ulozi Crkve u pomaganju ljudima, osobito siromašnima i brigu Crkve i države za njih; na temelju dokumenata analizirati razloge krize Crkve i života kršćana navedenog razdoblja, pripovijedanje i izlaganje povijesnih događaj i činjenica o djelovanju dominikanaca i franjevaca u našim krajevima; diskusija (parlaonica); izrada plakata; izrada umne mape; gledanje isječka povijesno-dokumentarnog filma HTV-a, *Kršćanstvo i Hrvati*.

5. Crkva u doba humanizma – promicanje vjere, tradicije i kulture

- Zanimanje za knjigu.
- Marko Marulić i njegov utjecaj na europsku duhovnost.
- Islamizacija na našim prostorima.
- Uloga Crkve, osobito franjevaca u očuvanju vjere na hrvatskom jezičnom prostoru

Ključni pojmovi: humanizam, Marko Marulić, islamizacija, dominikanci, franjevci i svjetovni svećenici u vremenu Otomanske okupacije.

Odgojno-obrazovna postignuća: otkriti važnost opismenjavanja i knjige za duhovni i kulturni život naroda, upoznati ulogu Marka Marulića u stvaranju hrvatskoga i europskoga humanizma; poznavati osnovne činjenice iz razdoblja islamizacije hrvatskih i katoličkih prostora, navesti neke podatke o ulozi Crkve, svećenika i redovnika u očuvanju vjere i kulture hrvatskoga naroda u doba Otomanske okupacije; uočiti važnost poznavanja vlastitih korijena (obiteljskih, nacionalnih, vjerskih, povijesno-kulturoloških) te poznavanja i poštovanja drugih vjera i kultura.

Prijedlozi za metodičku obradu: istraživanje povijesnih dokumenata i činjenica; upoznavanje s djelom Marka Marulića za vjerski i kulturni život naroda; analiza nekih dokumenata, pripovijedanje i izlaganje povijesnih događaja i činjenica oko islamizacije naših prostora; analiza i interpretacija povijesnih i književno-umjetničkih tekstova; diskusija (parlaonica); film; izrada plakata; izrada umne mape; osobna istraživanja učenika i pisanje kratkih referata o pojedinim temama.

6. Vrijeme dubokih podjela – reformacijska kriza i obnova Crkve

- Znakovi promjena.
- Religiozna kriza.
- Protestantska reformacija.
- Tridentski sabor i obnova Crkve.

Ključni pojmovi: kriza Crkve na Zapadu, Protestantska reformacija, Martin Luther, Zapadni raskol, Tridentinski sabor, obnova Crkve.

Odgojno-obrazovna postignuća: navesti uzroke te objasniti tijek i ishode Zapadnog raskola; nabrojiti reformatore i objasniti glavne crte njihova nauka (Martin Luther, Jean Calvin, Ulrich Zwingli); opisati nastanak i specifičnosti anglikanske Crkve; razumjeti značenje Tridentskog sabora u obnovi Crkve nakon reformacije; upoznati značajnu ulogu isusovaca u sveopćoj obnovi Crkve i opisati misijski pokret u obnovi Crkve.

Prijedlozi za metodičku obradu: predstavljanje i istraživanje važnijih činjenica i dokumenata; vođeni razgovor o uzrocima i posljedicama protestantske reformacije; pripovijedanje i izlaganje; analiza i interpretacija tekstova; diskusija (parlaonica); izrada plakata; izrada umne mape; gledanje isječka povjesno-dokumentarnog filma HTV-a, *Kršćanstvo i Hrvati*.

7. Crkva i moderno doba – duhovni, prosvjetni i kulturni preporod

- Novi odnosi države i Crkve.
- U vrtlogu prosvjetiteljstva.
- Proces sekularizacije.
- Prosvjetiteljska uloga Crkve u hrvatskom narodu:
 - Prva hrvatska gramatika isusovca Bartola Kašića;
 - Literarno stvaralaštvo i znanost (Andrija Kačić Miošić, Juraj Habdelić, Ivan Luković, Ruđer Bošković);
 - Organizacija visokog školstva (Zadar - dominikanci, Zagreb - isusovci, Lepoglava - pavlini);
- Crkva u narodnom preporodu (Maksimilijan Vrhovac, kard. Juraj Haulik, Juraj Dobrila i dr.).
- Zbivanja u Crkvi na hrvatskome govornom području u 19. stoljeću.

Ključni pojmovi: prosvjetiteljstvo, sekularizacija, prosvjetiteljska uloga Crkve u Hrvata; Crkva u narodnom preporodu, Crkva u 19. stoljeću, crkveni velikani duha i uma.

Odgojno-obrazovna postignuća: razumjeti situaciju Crkve u vrijeme Francuske revolucije; poznavati djelovanje i poteškoće Crkve u doba prosvjetiteljstva, humanizma i renesanse (Deizam, racionalizam, sekularizacija, liberalizam, ateizam); prepoznati neke zasluge pojedinaca iz redova Crkve u našem narodu na različitim područjima društvenog života (Augustin Kažotić, Andrija Kačić-Miošić, Josip Juraj Strossmayer, Bartol Kašić, Ruđer Bošković, Stjepan Glavač, Juraj Haulik)

Prijedlozi za metodičku obradu: istraživanje, analiza i interpretacija izabranih povjesnih tekstova i dokumenata; izrada plakata i mentalne mape o važnijim povjesnim događajima i činjenicama; proučiti statut katedralne škole u Zagrebu čiji je utemeljitelj bio bl. Augustin Kažotić (usp. F. Šanjek, *Kršćanstvo na hrvatskom prostoru*, str. 174-177.); pripremiti referate o doprinosu dominikanaca, isusovaca i pavlina u razvoju visokog školstva u Hrvatskoj; gledanje isječka povjesno-dokumentarnog filma HTV-a, *Kršćanstvo i Hrvati*.

8. Crkva u suvremenom svijetu – služiteljica čovjeka i čovječanstva

- Nova misaona strujanja (liberalizam, marksizam, ateizam...).
- Zanijekani čovjek i progonjena Crkva (u totalitarnim režimima u 20. stoljeću).
- Hrvatski katolički pokret u 20. stoljeću (A. Mahnić).
- Progonjena Crkva u Hrvata (Kardinal Stepinac: simbol mučeničke Crkve).
- Briga Crkve za raseljenu Hrvatsku i očuvanje nacionalne opstojnosti.
- Crkva u slobodnoj državi: novo proljeće i odgovornost Crkve.

Ključni pojmovi: liberalizam, marksizam, totalitarni režimi, progonjena Crkva u Hrvata, raseljena Hrvatska, Crkva u slobodnoj državi.

Odgojno-obrazovna postignuća: prepoznati doprinos Crkve u razvoju znanosti i demokracije te njezino zalaganje za socijalnu pravdu; nabrojiti novine koje u Crkvu donosi II. vatikanski sabor; razumjeti razloge stradanja Crkve u vrijeme totalitarnih sustava (nacizam, komunizam) i tijekom Domovinskog rata; nabrojiti hrvatske svece i blaženike.

Prijedlozi za metodičku obradu: analiza videoprojekcije: "Katolička crkva u Hrvata", Kršćanska sadašnjost, Zagreb; upoznavanje bitnih činjenica Hrvatskog katoličkog pokreta i vođeni razgovor o ulozi Crkve u duhovnom, kulturno i moralnom životu naroda; analizirati neke govore kardinala Stepinca u vrijeme Drugoga svjetskog rata; proučiti propovijed pape

Ivana Pavla II. prigodom proglašenja blaženim kardinala Alojzija Stepinca u Mariji Bistrici 3. 10. 1998.; izrada mape s prikazom Katoličke Crkve u hrvatskom narodu i Katoličke Crkve u Hrvatskoj; analiza uloge Svetе Stolice u priznaju hrvatske neovisnosti; gledanje isječka povjesno-dokumentarnog filma HTV-a, *Kršćanstvo i Hrvati*.

IV. tematska cjelina: S CRKVOM NA PUTU VJERE I SLOBODE – MOLITVA, SLAVLJE, SVJEDOČENJE

Nastavne teme

1. Molitva Crkve, osobna i zajednička molitva

- molitva kao izraz vjere i štovanja Boga (zajedničko obilježje religija)
- molitva u Starome zavjetu
 - molitva psalama i vrste molitve (prozbena, zahvalna, hvalbena)
 - Isus molitelj uči svoje učenike moliti (Oče naš)
 - molitva u životu prve Crkve i Crkve kroz povijest (odabrani primjeri)
 - molitva Crkve danas
 - liturgijska i privatna molitva, osobna i zajednička molitva
 - osnovne kršćanske molitve
 - kršćanska tradicija meditacije i razmatranja
 - molitva u iskustvima duhovnih pokreta
 - molitva osvjetljava život.

Ključni pojmovi: molitve Bogu, molitva u religijama, vrste molitve, Isus molitelj, Oče naš, liturgijska molitva, privatna molitva, osobna i zajednička molitva, Časoslov naroda Božjega, meditacija i razmatranje.

Odgojno-obrazovna postignuća: navesti definiciju molitve i razumjeti molitvu kao temeljni ljudski stav pred Bogom; na primjerima psalama raspoznati vrste molitve; otkriti važnost molitve u Isusovu životu; razlikovati liturgijsku i privatnu molitvu; navesti osnovne kršćanske molitve; razumjeti povezanost molitve i života; razumjeti i doživjeti kršćansku meditaciju kao dublji oblik molitve; obrazložiti važnost osobne molitve tijekom dana, tjedna i u kršćanskoj zajednici; opisati neke molitvene izričaje i geste; razvijati osjećaj za duhovnu dimenziju postojanja i razvijati sposobnosti gledanja, doživljavanja i kontemplacije (naglasiti važnost mira i samoće u ljudskom životu).

Prijedlozi za metodičku obradu: na primjerima otkrivati zajedničke i razlikovne elemente molitve u religijama; pronalaženje i analiza psalama; pronalaženje tekstova o Isusu kao molitelju; čitanje i analiza molitava i molitvenih obrazaca; vođeni razgovor o potrebi, važnosti i praksi molitve u kršćanskem životu; analiza i interpretacija tekstova o molitvi i molitvenih tekstova; pantomima i scensko prikazivanje molitvenih gesta; pisanje i izgovaranje molitve; meditacija uz promatranje reprodukcija i glazbenu pratnju; izrada mentalne mape; slušanje meditativne crkvene glazbe.

2. Slaviti život u crkvenom zajedništvu i slavljima

- Čovjekova potreba za zajedništvom i slavljem
- Druženja i slavlja mladih.
- Iskustvo zajedništva u kršćanskim zajednicama mladih.
 - hodočašća, križni put i put svjetla, glazbeni festivali, športska okupljanja
 - Liturgija mladih i liturgija župne zajednice.

Ključni pojmovi: crkvena slavlja, liturgija, liturgijska slavlja mladih, liturgija župne zajednice.

Odgojno-obrazovna postignuća: uvidjeti i objasniti zašto je čovjeku za život i vjeru potrebna zajednica; otkriti povezanost slavlja i druženja; poznavati načine crkvenog organiziranja, druženja i slavlja mladih vjernika; otkriti crkveno zajedništvo kao put mlađenackog

vjerničkog života; prepoznati važnost doprinosa mladih u crkvenim i liturgijskim slavlјima Crkve.

Prijedlozi za metodičku obradu: izmjena iskustava, analiza novinskih tekstova i poruka mladima te vođeni razgovor o potrebi druženja među mladima; čitanje s analizom i interpretacijom odabralih tekstova; promatranje i interpretacija fotografija; likovno i pismeno izražavanje; izrada plakata, razgovor o preprekama i poteškoćama u međusobnim susretima; scensko izražavanja; rješavanje problemskih situacija; istraživanje mogućnosti druženja među mladim kršćanima i izrada zidnih novina.

3. Dobrovoljstvo kao oblik općeljudskog i kršćanskog služenja

- Sve važno u svijetu događa se zato što netko čini više nego što mora.
- Isusov primjer služenja nadahnjivao je brojne kršćane kroz povijest.
- Dobrovoljno kršćansko služenje danas - primjeri i svjedočanstva.
- Dobrovoljstvo kao put ljubavi i stvaranja boljega svijeta.
- Zajedno sa svim ljudima dobre volje.
- Mogućnosti dobrovoljnog služenja mladih.
- U socijalnim ustanovama, u kampovima, u siromašnjim zemljama.

Ključni pojmovi: kršćansko služenje, dobrovoljstvo (volontariat), mladenačka društva dobrovoljstva (volontera).

Odgojno-obrazovna postignuća: prepoznati biblijsko utemeljenje i mogućnosti dobrovoljnog kršćanskog služenja; razumjeti i opisati Isusov primjer služenja i radikalnost toga služenja; otkriti i poznavati različite oblike kršćanskog služenja kroz povijest, osobito brigu Crkve za mlade, napuštene, siromašne i potrebite; poznavati oblike dobrovoljnog služenja mladih u različitim socijalnim ustanovama; prihvati dobrovoljnost i dobrovoljno služenje drugima kao izraz vlastitog životnog i vjerničkog opredjeljenja; razvijati sposobnost za društveni angažman, tj. za aktivno i odgovorno sudjelovanje u životu društva (osuda nepravde, borba za pravdu) te spremnost izgradnje čovječnjeg društva.

Prijedlozi za metodičku obradu: problemsko pitanje i diskusija o spremnosti današnjih ljudi na služenje drugima: služenje ili briga samo za sebe (sebičnost); analiza i tumačenje biblijskih tekstova koji govore o Kristovu i kršćanskom primjeru služenja potrebnima; promatranje i analiza sadržaja dokumentarnih i simboličkih fotografija o problemima socijalnog siromaštva i mogućnostima pomaganja; igra uloga, promjena perspektive u interpretaciji sadržaja dokumentarne i simboličke fotografije; napraviti skicu o tome kako postati član dobrovoljnih udruga mlađi i što se može činiti; izrada plakata na temu dobrovoljstva.

TREĆI RAZRED

I. tematska cjelina: KRŠĆANSKO POIMANJE ČOVJEKA

Nastavne teme

1. Čovjek kao stvorene i slika Božja

- Biblijsko poimanje čovjeka i njegova aktualnost.
- Čovjek kao osoba i subjekt:
 - čovjek kao jedinstvo tijela, duše i duha;
 - dostojanstvo ljudske osobe i njezina prava.
- Čovjek kao biće odnosa:
 - čovjek kao povjesno biće i biće komunikacije;
 - čovjek kao spolno biće (cjelovito gledanje na spolnost)
 - čovjek kao društveno biće (obitelj, zajednica, društvo);

- čovjek kao kulturno i političko biće.
- Čovjek usmjeren prema transcendenciji.
- U traganju za "domovinom" (u napetosti između grijeha, otkupljenja i dovršenja).

Ključni pojmovi: čovjek osoba i subjekt, slika Božja, dostojanstvo ljudske osobe, čovjek - jedinstvo duha, duše i tijela, ranjeni i spašeni čovjek, besmrtnost.

Odgojno-obrazovna postignuća: - shvatiti da iza shvaćanja čovjeka postoje prijeporna pitanja koja imaju ideološka, politička, društvena i kulturna obilježja; uočiti neke različite i raširene poglede na čovjeka u odnosu na kršćansku sliku čovjeka; objasniti značenje čovjeka kao osobe i subjekta na temelju biblijskog teksta (Post 1, 26); prepoznati u biblijskoj slici čovjeka uporište za međuljudske odnose; objasniti razliku između biblijskog i suvremenog poimanja čovjeka; razumjeti teološkoantropologiski poimanje čovjeka kao *stvorenog, ranjenog, spašenog, etičkog i besmrtnog* bića.

Prijedlozi za metodičku obradu: identifikacijski razgovor i prikupljanje informacija; vođeni razgovor i diskusija o različitim obilježjima ljudske osobe; kritičko čitanje i interpretacija biblijskih i drugih tekstova s usporednim promatranjem i analizom dokumentarne i simboličke fotografije i ilustracija; pribiranje i vrjednovanje novinskih isječaka, iskustava i primjera iz života koji tematiziraju čovjeka kao osobu, njegovo dostojanstvo i poslanje i zajednički kritički odabir bitnih potreba i obilježja čovjeka; igra uživljavanja u različite životne situacije s traženjem odgovora na važna životna pitanja; pisanje kratkog eseja.

2. Isusov put kao paradigma kršćaninova puta

- Obraditi neke važnije biblijske teme kao poticaje za nasljedovanje Krista
- Označiti neka bitna obilježja kršćaninova puta: strahopštovanje, milosrđe, pomirenje, ljubav, pravednost.

Ključni pojmovi: volja Božja, milosrđe, oprštanje, pomirenje, pravednost, kršćanska ljubav.

Odgojno-obrazovna postignuća: otkriti važnost izgradnje kršćanskog života u stavu povjerenja u Boga koji ljubi čovjeka i želi mu postignuće punine života; spoznati da naša volja nije uvijek u suglasnosti s Božjom voljom; upoznati Kristov način vršenja volje Očeve i otkriti vlastiti put vršenja volje Božje; izdvojiti i opisati neka važna obilježja kršćanskog života po kojima čovjek u vlastitom životu i u svijetu može ostvariti Božju volju promičući milosrđe, pomirenje, ljubav i pravednost.

Prijedlozi za metodičku obradu: evokacijski razgovor i igra asocijacija; istraživanje; izlaganje s tumačenjem glavnih pojmoveva; analiza, kritička prosudba i interpretacija biblijskih tekstova; identifikacijski razgovor i stvaranje kataloga pitanja s problemskom situacijom o vršenju volje Božje u osobnom životu i životu zajednice; promjena perspektive i pisanje suprotna tekst: volja Božja – moja volja; vođeni razgovor s tumačenjima pojmoveva milosrđe, oprštanje, pomirenje, pravednost, ljubav; pravljenje nacrta vlastitog života suobličena volji Božjoj; izrada mentalne mape ili izrada plakata.

II. tematska cjelina: ČOVJEK - MORALNO BIĆE

Nastavne teme

1. Čovjek - polazište etičkog razmišljanja

- Različita poimanja, slike i definicije čovjeka, te povezanost svjetonazora s antropološkim pristupom čovjeku: biologija, filozofija, psihologija, sociologija, teologija, literatura i umjetnost.
- Čovjek kao etičko biće, svjesno svoga djelovanja (*actus hominis, actus humanus*).
- Čovjek kao moralni subjekt i kao moralni objekt.

Ključni pojmovi: čovjek - etičko biće, čovjek - moralno biće, moralni subjekt, moralni objekt, moralna načela, moralna odgovornost.

Odgojno-obrazovna postignuća: prepoznati različite definicije čovjeka u specifičnom

poimanju pojedinih znanosti o čovjeku; razumjeti pojmove etika, moral i kršćanski moral.

Prijedlozi za metodičku obradu: prosudba različitih pristupa i slika o čovjeku koje stvaraju različite znanosti; postavljanje problema i rasprava o svijetu mladih: imati ili ne imati etičke i moralne norme, prihvataći ili odbacivati moral; odabir dokumentarnih i simboličkih fotografija s moralnom tematikom i rasprava o njihovim porukama u poveznici s etičkim i moralnim normama i životom; intervju učenika ili druge osobe o unaprijed pripremljenoj temi s moralnom problematikom; vođenim razgovorom i tumačenjem usvojiti osnovne etičke pojmove.

2. Kriteriji dobra i zla

- Biološka etika (selekcija, mutacija, preživljavanje).
- Filozofska etika (ljudska narav kao polazište i kriterij etičkog djelovanja).
- Senzualizam (dobre je što odgovara osjetilima).
- Pragmatizam (normativna moć činjeničnog stanja).
- Diktatura većine.
- Utilitarizam.
- Ideološka etika (dobre je što odgovara sustavu).
- Pravni pozitivizam (dobre je što propisuje zakon).

Ključni pojmovi: dobro, zlo, ljudska narav, univerzalna načela; senzualizam, pragmatizam, utilitarizam.

Odgojno-obrazovna postignuća: navesti uvjete o kojima ovisi moralnost čovjekovih čina (shvaćanje dobra i zla te njihove razlike, sloboda, spoznaja i prirodni zakon kao univerzalna norma); prepoznati društvene utjecaje na oblikovanje kriterija određivanja dobra i zla.

Prijedlozi za metodičku obradu: problemsko razmatranje različitih etičkih pristupa i etičkih teorije o čovjeku, ljudskoj naravi i djelovanju, kriterijima dobra i zla; uspoređno čitanje i analiza tekstova s porukama koje nude neke etičke teorije i pristupi; sučeliti ljestvicu općeprihvaćenih vrijednota s nekim etičkim ponudama (pragmatizam, utilitarizam...); napraviti pojedinačne, a potom zajedničke kriterije za vrednovanje dobra i zla i učiniti usporednu prosudbu.

3. Odnos vjere i morala

- Obilježja moralnosti:
 - moralnost - izvanska i unutarnja;
 - načela djelovanja: autonomno, heteronomno, teonomno;
 - moralnost kao društvena stvarnost.
- Odnos naravi i milosti (prirodni i objavljeni moralni zakon).
- Odnos vjere i morala.

Ključni pojmovi: narav i milost, prirodni i objavljeni moral, izvanska i nutarna moralnost, autonomna moralnost, vjera i moral.

Odgojno-obrazovna postignuća: razumjeti razliku između prirodnog i objavljenog moralnog zakona; uočiti postojanje objektivnih moralnih normi; objasniti povezanost vjere i morala; poznavati obilježja ljudske moralnosti, izvanska i unutarnja, te načela moralnog djelovanja; razumjeti i usvojiti načela moralnog djelovanja; uočiti bitnu poveznicu između vjere i morala i upoznati njihovo značenje za istinski kršćanski život.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati u skupnom radu neke zapovijedi, naredbe, pravila i norme iz svakodnevnog života: uočiti koje su od njih moralne norme, a koje nekoga drugoga tipa; analizom biblijskih i drugih tekstova upoznati i izdvojiti obilježja ljudske moralnosti i načela moralnog djelovanja koja imaju obilježja objektivnih moralnih normi; voditi razgovor o poveznicu vjere i morala u kršćanskem moralnom ponašanju i svakodnevnom životu; problemski otvoriti pitanje odnosa vjere i morala u kršćanskem životu, i odgovoriti na pitanje:

je li moralno ponašanje današnje mlađeži i odraslih u skladu s kršćanskim moralom.

4. Savjest - norma etičkog djelovanja

- Pojam "dobra" i pojam "vrjednote":
 - ljestvica vrjednota; odnos vrjednota i dobra u sebi
- Pojam i značenje kreposti, temeljne kreposti.
- Pojam i značenje savjesti:
 - savjest u civilizacijama i kulturama antike;
 - savjest u Svetom pismu Staroga zavjeta i Novoga zavjeta;
 - savjest u starokršćanskih pisaca;
 - savjest u nauku Drugog vatikanskog koncila.

- Vrste savjesti i odgoj savjesti - savjest usklađena s moralnim vrednotama.

Ključni pojmovi: dobro i vrjednota, savjest, glas savjesti, sloboda savjesti, kolebljiva, popustljiva i laksna savjest, iskrena i sigurna savjest, krjepost, temeljne krjeposti.

Odgojno-obrazovna postignuća: prepoznati razliku između pojmova "dobro", "vrijednost" i „vrjednota“; razumjeti i objasniti pojam kršćanske kreposti; objasniti pojam savjesti i razumjeti nužnost njezinog usklađivanja s moralnim vrednotama; navesti oblike (vrste) savjesti i njihovo shvaćanje u biblijskim tekstovima, kršćanskim spisima i Učiteljstvu Crkve.

Prijedlozi za metodičku obradu: u vođenom razgovoru analizirati svakodnevne pojave iskrivljavanja vrjednota i pridavanja "dobrima" drugaćijih "vrijednosti" nego što to njihova "prirodna svrha" zahtijeva; izraditi tabelu različitih vrjednota prema kategorijama: materijalne vrijednosti, duhovne i moralne vrjednote, estetske, psihičke stvarnosti; u biblijskim i otačkim tekstovima te dokumentima Učiteljstva pronaći i analizirati vrste savjesti te tražiti načine njihova usklađivanja s „dobrom“ i moralnim vrednotama; u vođenom razgovoru odrediti pojam i vrste savjesti te mogućnost djelovanja u skladu s time u svakodnevnom životu.

5. Savjest pred zakonom i suvremenim etičkim pitanjima

- Savjest i zakon.
- Pitanje temeljnog etičkog konsenzusa u pluralnom i sekularnom društvu.
- Zlatno pravilo kao vrhunac humanističke etike.
- Univerzalna etika i svjetske religije.

Ključni pojmovi: savjest i zakon, humanistička etika, univerzalna etika, etički konsenzus, moralne vrjednote, moralne norme, Zlatno pravilo.

Odgojno-obrazovna postignuća: prepoznati izvore moralnosti ljudskih čina (sloboda, objekt, nakana, okolnosti); navesti Zlatno pravilo moralnosti i prepoznati ga kao vrhunac humanističke etike; prepoznati sličnosti temeljnih moralnih zahtjeva u svjetskim religijama.

Prijedlozi za metodičku obradu: problemski stvoriti dvojbu o potrebi poštivanja i slušanja glasa vlastite savjesti pri donošenju odluka u važnim životnim zgodama ili se ponašati prema trenutačnoj koristi, probitku ili situaciji; analizirati Zlatno pravilo kao vrhunac humanističke etike i odrediti njegove granice; grupni rad na temu: "Moralne norme velikih svjetskih religija" u svrhu otkrića shvaćanja moralnosti u različitim kulturnim i religioznim sredinama, uočavajući različitost i sličnosti moralnih normi i dileme oko stvaranja „univerzalne etike“ koju danas neki zastupaju i promiču.

III. tematska cjelina: LJUBAV PREMA BOGU I BLIŽNJEMU - TEMELJI KRŠĆANSKE MORALNOSTI

Nastavne teme

1. Bog – temelj kršćanske moralnosti

- Bog - Najviše Dobro.
- Bog kao savršeno "dobre u sebi, izvor i svrha postojanja svakoga "dobra".

- Moralnost i plan spasenja: volja Božja i put osobne sreće.
- Moralnost i odgovornost: dati Bogu odgovor, otvorenost Duhu Božjemu.
- Krist - mjera kršćanske moralnosti.

Ključni pojmovi: Bog – najviše Dobro, Bog – temelj kršćanske moralnosti, starozavjetni moral, novozavjetni moral, Kristov moral, kršćanski moral.

Odgojno-obrazovna postignuća: razumjeti tvrdnju da je čovjeku Bog najviše Dobro; shvatiti da se na Bogu koji je najviše Dobro temelji kršćanski moral; otkriti i shvatiti odnos između kršćanskog morala i čovjekove moralne odgovornosti u vršenju ljudskih čina; upoznati obilježja pojma „vršiti volju Božju“ i njegovo značenje za kršćanski život; objasniti tvrdnju da je *Isus Krist mjera kršćanske moralnosti*.

Prijedlozi za metodičku obradu: prikazivanje različitih vrsta ljudskog zla i grijeha pomoću novinskih izvješća i dokumentarne fotografije; pripremljena diskusija o Bogu kao najvišem Dobru i ljudskoj slobodi pred pitanjem izbora između dobra i zla s temom: je li čovjek odgovoran za dobro i zlo koje čini?; čitanje, analiza i interpretacija biblijskih tekstova u kojima se pokazuje Božji plan s čovjekom u vršenju i dobra postignuću osobne sreće; skupni rad i vođeni razgovor na temu čovjekove sposobnosti izbora i moralne odgovornosti u biranju između dobra i zla, dobrih postupaka i loših postupaka, pravednih i nepravednih čina; analiza biblijskih tekstova s katalogom pitanja te skupno prikupljanje podataka o Kristovim moralnim načelima kao temelju kršćanskoga morala; pravljenje plakata o temeljnim načelima kršćanskog morala.

2. Objavljeni moralni zakon – temeljni zakon

- Potreba zakona u ljudskom životu (vrste zakona).
- Dekalog - objavljeni Božji zakon - potreba ranjenog čovjeka.
- Dekalog i prirodni moralni zakon (uloga razuma i slobode).
- Božji zakon: unosi red i sklad u odnosu prema Bogu i čovjeku.
(istaknuti neke: štovanje pravoga Boga, promicati istinu i ljudski život, poštovati roditelje, poštivati tuđe vlasništvo).

Ključni pojmovi: Dekalog – objavljeni Božji zakon, prirodni moralni zakon, štovanje Boga, poštovanje čovjeka, ljudska prava.

Odgojno-obrazovna postignuća: otkriti postojanje objektivnih moralnih normi u osobnom životu i društvu; razumjeti važnost osvarenja reda, pravila i pravednih zakona u međuljudskim odnosima i u društvu; otkriti i poznavati Dekalog, objavljeni Božji zakon, kao naravni temelj ljudskog moralnog postupanja i života; uočiti i objasniti ulogu razuma i slobode u vršenju Dekaloga i prirodnog moralnog zakona;

Prijedlozi za metodičku obradu: asocijacije na riječ moral i zakon; vođenje pripremljene rasprave o važnosti poštivanja moralnih normi i zakona u svakodnevnom životu s temom: Zakon je za ljude – Zakon je protiv ljudi; rad u skupinama s temom i poticajnim pitanjima o različitim normama i zakonima u svakodnevnom životu da se uoči njihova životna važnost i nužnost; usporediti Dekalog s poveljama o pravima čovjeka i nekim sustavnim normama o čovjeku i njegovim pravima; analizirati i interpretirati izabrane biblijske tekstove koji pokazuju put promicanja kršćanskih moralnih načela, sklada i sreće u ljudskoj zajednici: štovanje pravoga Boga, promicanje istine i ljudskog života, poštovanje roditelja, poštivanje tuđeg vlasništva.

3. Znakovi ljubavi prema Bogu

- Vjera u pravoga Boga i štovanje imena Božjega (svetost).
- Povrede vjere (praznovjerje, idolopoklonstvo, gatanje, magija).
- Sumnje, krize i kušnje vjere - mogućnost nove, čvršće i postojanje vjere.
- Povrede ljubavi prema Bogu: bogohula, psovka, kriva zakletva.

- Izrazi ljubavi prema Bogu (klanjanje, molitva, žrtva, obećanja/zavjeti).
- Štovanje dana Gospodnjeg (nedjelja liturgijskog zajedništva, neradni dan, slobodno vrijeme).

Ključni pojmovi: vjera u Boga, čvrsta i postojana vjera, praznovjerje, idolopoklonstvo, gatanje, magija, bogohula, psovka, ljubav prema Bogu, klanjanje Bogu, Dan Gospodnj.

Odgojno-obrazovna postignuća: razumjeti vjeru kao nadnaravni Božji dar i čovjekov odgovor koji uključuje svjesno i slobodno predanje Bogu; prepoznati sadržaj i važnost prve Božje zapovijedi; razumjeti klanjanje, molitvu, žrtvu i zavjete kao izraze ljubavi prema Bogu; razumjeti značenje i navesti oblike povrede vjere; navesti neke povrede ljubavi prema Bogu; razumjeti značenje i oblike slavljenja dana Gospodnjeg u kršćanskom životu.

Prijedlozi za metodičku obradu: postaviti problemsko pitanje o vjeri i praznovjerju među mladima i o tome voditi diskusiju; ne temelju konkretnih primjera voditi razgovor o povredama vjere u Boga (praznovjerje, gatanje, magija...) i o povredama ljubavi prema Bogu, osobito psovkom, bogohulom i zakljinjanjem; pronaći biblijske tekstove o pravovjernom štovanju Boga i odnosu prema svetinjama; meditativno promišljanje nad tajnom imena dragih osoba, svojih bližnjih i nad Božjim imenom; napraviti mentalnu mapu o načinima iskazivanja ljubavi i zahvalnosti Bogu (klanjanje, molitva, euharistijsko slavlje, ...); provesti anketa: "za" ili "protiv" nedjeljne euharistije i voditi razgovor o dobivenim porukama; radionica: "Vikend"; pričaonica: Mladi i slobodno vrijeme.

4. Zlo i grijeh – prijestup istinske ljubavi prema Bogu i bližnjemu

- Prisutnost zla i grijeha u čovjeku i svijetu.
- Zlo, grijeh i Božje milosrde.
- Težine grijeha: smrtni i laki grijeh.
- Osobni grijesi i „strukture grijeha“.
- Od grijeha do obraćenja i pomirenja.

Ključni pojmovi: zlo, grijeh, smrtni grijeh, laki grijeh, osobni grijeh, strukture grijeha, obraćenje, Božje milosrde, pomirenje.

Odgojno-obrazovna postignuća: Kritičko uočavanje prisutnosti dobra i zla, stvarnosti grijeha u svijetu te raznih pokušaja negiranja grijeha; poznavanje razlike o težini grijeha, između smrtnoga i lakoga grijeha te razliku između osobnoga grijeha i „strukture grijeha“; otkriti grijeh kao prijestup ljubavi prema Bogu i bližnjemu; spoznati da Božje milosrde i praštanje nadilazi ljudsko zlo i grijeh i da je Bog pravedni Sudac i milosrdni Otac; usvojiti svijesti o potrebi za priznanjem vlastite krivnje kod počinjenog grijeha i o potrebi trajnog obraćenja; otkriti da put obraćenja traži opredjeljenje za dobro i dobrog Boga te međusobno praštanje i pomirenje s ljudima;

Prijedlozi za metodičku obradu: slikovito predočiti učinak grijeha na čovjekovu osobnost (razlomljena ličnost: slagalica koji se ne daju složiti); potražiti primjere pokušaja prebacivanja krivnje na drugoga ili na društvo; izabranim (dija)filmovima predočiti utjecaj zla i širenje zla u svijetu (nasilje, nebriga, korupcija...); analiza biblijskih tekstova o grijehu i obraćenju, interpretacija likova (podjela uloga); vođeni razgovor i tumačenje pojmljiva smrtni i laki grijeh, osobni grijeh i strukture grijeha; improvizirati predstavu o Kristu koji liječi, ozdravlja i pomiruje s Bogom; analiza novozavjetnih tekstova: Isusova moć nad zlom (grijeh, bolest) i nad Zlim; napraviti nacrt potrebnih koraka na putu pomirenja, od obraćenja do pomirenja s Bogom i bližnjima.

5. Evandeoski zakon ljubavi

- Kristove zapovijedi ljubavi - temelj kršćanskog morala i put sreće.
- Novost i snaga kršćanske ljubavi (philia, eros, agape).
- Govor na Gori (Blaženstva) - etika Božjega kraljevstva.

- Novost govora o ljubavi prema neprijatelju.
- Ljudska suradnja u ostvarenju Kraljevstva Božjega.

Ključni pojmovi: Kristov Zakon ljubavi, kršćanska ljubav, philia, eros, agape, ljubav prema neprijatelju.

Odgojno-obrazovna postignuća: opisati temeljno značenje evanđeoskog pojma ljubavi, osobito Zapovijed ljubavi; shvatiti da je kršćanska moralnost "višeg reda" - suobličiti se Isusu Kristu, a ne tek "red ljudske naravi"; otkriti novost, razine i obilježja kršćanskog shvaćanja ljubavi u pojmovima philia, eros i agape; usvojiti potrebu nasljedovanja Krista i izgradnje vlastitoga kršćanskog moralnog djelovanja po evanđeoskom zakonu ljubavi.

Prijedlozi za metodičku obradu: asocijacije i iznošenje vlastitog mišljenja o ljubavi; usporedni rad s biblijskim tekstovima o Kristovu govoru o ljubavi prema bližnjima i prema neprijatelju: Mt 5, 43-48 i 22, 36-40 te Iv 15, 16-19; komentirati tvrdnju: "Ljubi i radi što hoćeš" (sv. Augustin) i zlatno pravilo života: "Sve dakle, što želite da ljudi vama čine, činite i vi njima" (Mt 7,12); meditativno razmatranje nad otajstvom kršćanske ljubavi; pisanje eseja o Razinama kršćanskog shvaćanja ljubavi s osvrtom na konkretan mlađenački izazov i životni projekt; pisanje dijaloga ili novinskog izvješća o potrebi cjelovita i ispravna shvaćanja pojma ljubavi među mladima.

IV. tematska cjelina: "MUŠKO I ŽENSKO STVORI IH"

1. Čovjek - žena i muškarac

- Spol, spolnost, seksualnost.
- Razvoj shvaćanja spolnosti kroz povijest.
- Kršćansko utemeljenje pravednog odnosa prema spolovima.
- Isto dostojanstvo u različitosti osoba i spolova.

Ključni pojmovi: muškarac, žena, spolnost, seksualnost, kršćansko shvaćanje spolnosti.

Odgojno-obrazovna postignuća: razumjeti poruku Drugog biblijskog izvješća o stvaranju čovjeka kao temelj kršćanskog poimanja čovjeka kao muškarca i žene; prepoznati razliku između spola i spolnosti (seksualnosti); razumjeti povezanost pojmljiva dostojanstvo, odgovornost i spolnost; razumjeti kršćansko shvaćanje spolnosti.

Prijedlozi za metodičku obradu: pribiranje i analiza poruka i tekstova iz dnevnog tiska (novine i časopisi osobito za mlade), posebno rubrika "o ljubavi" te "pitanja i savjeti"; identifikacijski i vođeni razgovor, izdvajanje i tumačenje bitnih pojmljiva; muškarac, žena, spol, spolnost, seksualnost; kritičko čitanje i interpretacija biblijskih i drugih tekstova o kršćanskom utemeljenju i cjelovitu pristupu ljudskoj spolnosti u povezanosti s promatranjem i interpretacijom fotografija (reprodukacija); pisanje eseja o dostojanstvu muškarce i žene, njihovoj spolnoj razlici i njihovu uzajamnom nadopunjavanju; izraditi kolaž na temu: "tipičan muškarac i tipična žena"; u skupnom radu istražiti i na plakatu izložiti aspekte dostojanstva muškarca i žene i temeljna obilježja kršćanskog pristupa spolnosti i seksualnosti između muškarca i žene.

2. Obitelj u Božjem naumu

- Narav i smisao braka i obitelji.
- Povrede dostojanstva braka i obitelji: preljub, rastava, mnogoženstvo, slobodna veza, rodoskrnuće.
- Suvremeni modeli obitelji i kršćanski model
- Dužnosti i prava članova obitelji.

Ključni pojmovi: brak, obitelj, preljub, rastava, slobodna veza, model kršćanske obitelji, dužnosti i prava u obitelji.

Odgojno-obrazovna postignuća: razumjeti narav i smisao braka i obitelji;

Prijedlozi za metodičku obradu: stvaranje problemskog pitanja o važnosti braka i obitelji

danas s pripremljenom diskusijom na tu temu; razgovor o životu u braku i obitelji na temelju dokumentarne fotografije, isječaka iz novina i prikladnih tekstova koji tematiziraju svakodnevni obiteljski život; analizirati i interpretirati biblijske tekstove: Post 1,76-29; 2,18-25; 1 Kor 6,12-20; analizirati posljedice preljuba, rastave, slobodnih veza i dr. te utvrditi kriterije kršćanskog moralnog pristupa tim povredama braka i obitelji; orisati neke modele današnjih obitelji i usredotočiti se na izgradnju modela kršćanske obitelji; napraviti plakat s pravima i dužnostima članova obitelji.

3. Ženidba - sakrament bračne ljubavi i zajedništva

- Poziv na ljubav i sebedarje.
- Ženidba kao sakrament.
- Ženidba u Božjem planu spasenja.
- Uvjeti za valjano sklopljen bračni savez.
- Pavlova i Petrova povlastica.
- Bračna ljubav i zahtjevi bračnog života.
- Priprava za brak - vrijeme zaručništva.
- Nerazrješivost ženidbe u braku vjernosti i ljubavi.
- Otvorenost životu kao sudjelovanje u stvoriteljskom Božjem činu.

Ključni pojmovi: ženidba, sakrament ženidbe, valjana ženidba, bračni savez, nerazrješivost ženidbe, Pavlova i Petrova povlastica, zaručništvo, priprava za brak.

Odgojno-obrazovna postignuća: navesti i objasniti biblijsko utemeljenje sakramento ženidbe; razumjeti sakrament ženidbe kao otvorenost životu i sudjelovanje u Božjem stvarateljskom činu; navesti preduvjete za valjano sklapanje sakramento ženidbe i put priprave za sakramentalni brak.

Prijedlozi za metodičku obradu: - razgovarati o naravi ljudske spolnosti i odnosu spolova na antropološkoj razini (kritički analizirati tekstove i članke iz nekih časopisa); čitati i analizirati biblijski tekst (Knjiga Postanka) te odrediti narav i dostojanstvo ženidbu u Božji naum s čovjekom; upoznati i definirati bitne činjenice ustanovljenja sakramento ženidba ženidba (Kana, Mt 19) i protumačiti uvjete za valjano sklopljenu ženidbu; analizirati tekstove i razgovarati o nauku sv. Pavla o ženidbi i protumačiti Pavlovu i Petrovu povlasticu; ostvariti problemsku diskusiju i vođeni razgovor o "modi" razvoda braka: argumenti "za" i "protiv" te o o modi življenja bez braka ili o "braku na pokus"; posvijestiti narav istinske ljubavi i nužnost rješavanja problema uz pomoć Boga i molitve; analizirati *Pismo biskupa Hrvatske* o obliku sklapanja ženidbe, vremenu zaručništva i potrebi prikladne priprave za sakramentalni brak; izabrat i komentirati odabrane poruke i aforizme o veličini i tajni braka i ljubavi uz glazbu; pogledati video-film o sakramantu ženidbe (izd. Kršćanska sadašnjost) i razgovarati o njegovojo poruci.

4. Roditelji i obitelj - odgovorno roditeljstvo

- Rađanje djece – poziv i dobro supružnika.
- Planiranje obitelji.
- Briga roditelja za cjelovit odgoj djece.
- Djeca i obitelj - dobro Crkve i društva.

Ključni pojmovi: roditelji, rađanje djece, planiranje obitelji, odgovorno roditeljstvo, cjelovit odgoj djece.

Odgojno-obrazovna postignuća: prepoznati i objasniti odrednice odgovornog roditeljstva; navesti i razumjeti povrede protiv dostojanstva spolnosti, braka i obitelji; upoznati crkveni nauk o odgovornom planiranju i rađanju djece; otkriti važnost cjelovita odgoja djece čemu pripada i vjerski odgoj; upoznati važnost brige za djecu i obitelj kao temelj osobnog i društvenoga dobra i napretka.

Prijedlozi za metodičku obradu: stvaranje problemske situacije i pripremljena diskusija na temu: dijete je dar - dijete je teret; pribратi razne novinske isječke s porukama o rađanju djece i napraviti zemljovid svoje zemlje s brojem umrlih i rođenih te godine; voditi razgovor na temelju dobivenih rezultata; analizirati tekstove koji govore o odgovornom roditeljstvu i planiranju obitelji te izdvojiti poruke i o njima razgovarati; izraditi male seminarske radnje prema: *Humanae vitae*, *Pismo pape obiteljima*, *Familiaris Consortio*, *Mulieris dignitatem*;

V. tematska cjelina: DOSTOJANSTVO LJUDSKOG ŽIVOTA

Nastavne teme

1. Svetost i dostojanstvo ljudskoga života

- Vrijednost, svetost i nepovrednost ljudskog života - Biblijsko utemeljenje (SZ i NZ).
- Život je najveće dobro. Ljudski život je svet. Bog je jedini gospodar života. Čovjek je čuvan života.

Ključni pojmovi: život – najveće dobro, svetost i dostojanstvo ljudskoga života; Bog – gospodar života, bioetička načela, Hipokratova prisega.

Odgojno-obrazovna postignuća: poznavati biblijske temelje o vrijednosti i svetosti ljudskoga života; objasniti temeljni kršćanski stav prema ljudskom životu (nepovrednost i svetost); upoznati i razumjeti bitna bioetička načela; poznavati značenje Hipokratove prisege.

Prijedlozi za metodičku obradu: produbljeno kritičko čitanje, analiza i razgovor o biblijskim temeljima svetosti ljudskoga života; stvaranje problemske situacije i diskusija na temeu: tko je gospodar ljudskog života – Bog ili čovjek; analiza članka 5 i 25 Opće deklaracije o pravima čovjeka OUN; analiza Ustava i državnih zakona koji govore o pravu na život i dostojanstvu osobe; u skupnim radovima upoznati i analizirati neka bioetička načela u poveznici s konkretnim pitanjima; čitanje i analiza Hipokratoveprisege.

2. Životom obdareni i u život pozvani

- Ljudski život kao dar - početak ljudskoga života.
- Čovjek kao osoba od trenutka začeća do prirodne smrti.
- Povrede ljudskog života: pobačaj, eutanazija, ubojstvo, samoubojstvo.
- Transplantacija i doniranje ljudskih organa.
- Promicanje ljudskog života.

Ključni pojmovi: začeće ljudskog života, dar i nepovrednost života, pobačaj, eutanazija, ubojstvo, samoubojstvo, transplantacija ljudskih organa, bolesti ovisnosti.

Odgojno-obrazovna postignuća: poznavati bitna obilježja ljudske osobe po kojima je čovjek jedinstveno i nepovredivo biće; razumjeti i usvojiti stav zaštite čovjeka kao osobe od začeća do prirodne smrti, navesti i objasniti povrede ljudskog života (ubojstvo, pobačaj, samoubojstvo, eutanazija); navesti stav Katoličke crkve o pobačaju i razloge zbog kojih odobrava transplantaciju organa; prepoznati opasnosti manipulacije u transplantaciji organa; navesti i objasniti uzroke i posljedice najučestalijih autodestruktivnih ponašanja mladih: bolesti ovisnosti.

Prijedlozi za metodičku obradu: stvaranje problemske situacije i diskusija o ljudskom životu s temom: Život kao slobodan izbor i dar ili slučajnost; analiza teksta i vođeni razgovor: "Fetus je osoba" (A. Kurjak); u skupnom radu obraditi neke temeljne biblijske tekstove i tekstove iz dokumenata Katoličke Crkve o nepovrednosti ljudskog života; skupni rad s temom: Sadašnje prijetnje ljudskom životu (EV 7-22); gledanje prikladna filma za ovu mладенаčku dob i vođeni razgovor na temu: *Abortus* - Video-kaseta: *Halo ja sam tu* (izdavač: Kršćanska sadašnjost, Zagreb); vođeni razgovor o dostojanstvu ljudskog života i Božjoj zapovijedi "Ne ubij"; diskusija transplantaciji i doniranju ljudskih organa; analiza teksta *Evangelium vitae*, br. 53-77.

3. Čuvanje cjelovitosti i dostojanstva ljudske osobe – izazovi znanosti

- Cjelovitost ljudske osobe (jedinstvo tijela, duše i duha).
- Izazovi suvremene znanosti i znanstvenih istraživanja na čovjeku.
- Bioetika. Kloniranje, teorija genoma, umjetna oplodnja.
- Poštivanje tjelesne cjelovitosti.

Ključni pojmovi: znanstvena istraživanja, ljudsko zdravlje, bioetika, biogenetika, kloniranje, umjetna oplodnja, tjelesna cjelovitost.

Odgojno-obrazovna postignuća: razumjeti promicanje ljudskog života kao kršćansku obvezu; objasniti pojam i navesti područja kojima se bavi bioetika; razumjeti i navesti razloge zbog kojih sve što je znanstveno moguće na području biogenetike (genom, kloniranje, matične stanice) nije i moralno dopustivo; navesti i objasniti razloge zbog kojih sve što je znanstveno moguće na području reproduktivne biologije (umjetna oplodnja) nije i moralno dopustivo; navesti načine na koje treba čuvati i promicati vlastito i tuđe zdravlje (ishrana, odijevanje, higijena, kretanje...).

Prijedlozi za metodičku obradu: prikupljanje podataka i analiza različitih tekstova i informacija o ljudskom zdravlju i problematici kloniranja, umjetne oplodnje, poštovanja tjelesne cjelovitosti i ljudskog života; stvaranje problemske situacije i rasprava diskusija s temom: Je li kloniranje moralno dopustivo?; tumačenje osnovnih pojmoveva, kritičko tumačenje prikupljenih činjenica o bioetici, kloniranju i umjetnoj oplodnji; istraživanje i kritička analiza biblijskih, doktrinarnih i drugih tekstova u kojima Crkva izlaže svoj nauk o navedenim pitanjima; pisanje kratkog eseja o dostojanstvu, neponovljivosti i poštovanju ljudske osobe.

4. Dostojanstvo osobe pred stvarnošću patnje, bolesti i smrti

- Skrb za ljudsko zdravlje – briga za bolesne i nemoćne.
- Isusova briga za bolesne. Apostoli nastavljaju Isusovo djelo.
- Sakrament bolesničkog pomazanja.
- Spasenjsko djelovanje pomazanja bolesnih.
- Slavlje sakramento pomazanja.
- Sakrament života, a ne "sakrament smrti".

Ključni pojmovi: bolest i nemoć, kršćanska skrb za bolesne i nemoćne, bolesničko pomazanje, sakrament bolesničkog pomazanja, „sakrament života“.

Odgojno-obrazovna postignuća: uočiti probleme suvremenog svijeta koji donose siromaštvo, bolesti i umiranje djece; upoznati biblijske tekstove o Isusovoj posebnoj brizi i skrbi za siromašne i potrebne; poznavati načine na koje Crkva danas promiče brigu za bolesne i nemoćne; otkriti donekle zaboravljeno značenje sakramento bolesničkog pomazanja u životu kršćana; razumjeti povezanost sakramento bolesničkog pomazanja i skrbi za zdravlje i život čovjeka; poznavati biblijsko utemeljenje, značenje i učinke sakramento bolesničkog pomazanja; opredjeljenje za siromašne i ugrožene i spremnost pomaganja potrebitima.

Prijedlozi za metodičku obradu: empatičko uživljavanje u drugoga i njegove potrebe: prepoznavanje osjećaja, potreba, očekivanja, problema i sl.; navesti primjere doprinosa poznatih kršćana u skrbi za bolesne i potrebite (majka Tereza, Albert Schweitzer i dr.); vođenje dijaloga: Tko je moj bližnji?; analizirati tekst: B. Z. Šagi, "Preferencijalna opcija za siromašne"; aktualizacija (posadašnjenje) biblijskih tekstova koji govore o brizi za siromašne, nemoćne i potrebne.

VI. tematska cjelina: ŽIVJETI U ISTINI

Nastavne teme

1. Hoditi u istini

- Istina – temelj povjerenja i života među ljudima.
- Bog – izvor svake istine.

- Povrede istine: laž, lažno svjedočenje i krivokletstvo.
- Odnos prema istini u društvu i medijima.

Ključni pojmovi: istina, Bog – izvor istine, istinoljubivost, laž, lažno svjedočenje, krivokletstvo, istina u medijima, istina u društvu.

Odgojno-obrazovna postignuća: shvatiti važnost iskrenosti i istinoljubivost među ljudima; razumjeti negativne posljedice lažnog svjedočenja, laži i krivokletstva za osobu i društvo, individualnu i društvenu težinu razumjeti; spremnost zauzimanja za istinu na osobnoj i društvenoj razini; upoznati opasnost prikrivanja istine, lažnog prikazivanja činjenica i zlorabe istine koja se događa preko masovnih medija.

Prijedlozi za metodičku obradu: igra asocijacije na riječ „istina“ i „„hoditi u istini“; prikupljanje različitih novinskih tekstova i poruka o svakodnevnim životnim pitanjima i temama i kritička analiza o istinitosti i cijelovitosti informacija koje nam prenose; stvaranje problemske situacije i diskusija o suprotnostima: istina i laž u osobnom i društvenom životu?; skupni rad i kritička analiza i interpretacija biblijskih i drugih tekstova o cijelovitu pristupu istini i kriterijima razlučivanja istine od laži; analiza i tumačenje bitnih pojmove u poveznici s njihovim značenjem u svakodnevnom ljudskom i kršćanskom životu: laž, lažno svjedočenje, krivokletstvo, istinitost, istinoljubivost. igra uloga; pisanje kratkog eseja.

2. „Istina će vas oslobođiti“

- Kršćanski pristup istini.
- Isus Krist – punina Istine!
- Isusov put istine – svakodnevno svjedočenje i snaga mučeništva za istinu.

Ključni pojmovi: Krist – punina Istine, Isusov put istine.

Odgojno-obrazovna postignuća: poznavanje temeljnih obilježja istine; razumjeti kršćanski moralni pristup istini; upoznati Krista kao potpunu Istinu koja oslobađa; prihvati Isusov primjer i put življenja i promicanja istine.

Prijedlozi za metodičku obradu: kritički istražiti i analizirati Kristov pristup istini i izraditi nacrt kršćanskog puta u Kristovoj istini i slobodi.

ČETVRTI RAZRED

I. tematska cjelina: SUVREMENI ČOVJEK PRED PITANJEM BOGA

Nastavne teme

1. Poteškoće suvremenog čovjeka s Bogom - izazov nevjere

- Od sekularizacije do sekularizma.
- Suvremeni oblici ateizma.
- Ateistička interpretacija religije.
- Relativiziranje vrjednota.

Ključni pojmovi: sekularizacija, ateizam, relativizam, religiozna ravnodušnost.

Odgojno-obrazovna postignuća: propitati uzroke poteškoća s vjerom u Boga kod suvremenog čovjeka; navesti i protumačiti uzroke religioznog indiferentizma (utilitarizam, hedonizam, konzumerizam, relativizam); razlikovati i objasniti pojmove sekularizacija i sekularizam; prepoznati i razlikovati suvremene oblike ateizma; prepoznati utjecaje ateističke interpretacije religije u svom okruženju.

Prijedlozi za metodičku obradu: razgovarati o značenju Boga u konkretnim životima ljudi iz vlastitog okruženja; scenski ili pantomimom prikazati značenja pojmove *utilitarizam, hedonizam, konzumerizam, relativizam, religiozni indiferentizam*; navesti primjere za svaki oblik ateizma; analizirati tekstove klasičara kritike religije (Feuerbach, Marx, Nietzsche, Freud); napisati vlastiti osvrt na njihovu kritiku religije.

2. Suvremena religioznost i njezina pitanja

- Rezultati empirijskih istraživanja.
- Deklarativna i funkcionalna religioznost.
- Religioznost u ozračju subjektivizma.
- Tipični oblici iskrivljenih predodžbâ o Bogu: funkcionalni Bog, moralistički Bog, bezazleni Bog, patrijarhalni Bog itd.
- Sloboda i problem vjere.
- Povratak religioznog pitanja i traganje za religioznim iskustvom.
- Posebnost i autentičnost kršćanskog duhovnog iskustva.

Ključni pojmovi: religiozni subjektivizam, slike o Bogu, kršćansko duhovno iskustvo.

Odgojno-obrazovna postignuća: upoznati i kritički propitati rezultate socioloških istraživanja religioznosti u Evropi i na hrvatskom govornom području; razlikovati deklarativnu i funkcionalnu od istinske religioznosti; prepoznati utjecaje postmoderne kulture (subjektivizam, fragmentarnost, trenutačnost) na čovjekovu religioznost; raščlaniti odnos vjere i slobode te slobode i ovisnosti kod suvremenog čovjeka; prepoznati nove oblike pojavljivanja religioznih pitanja; objasniti posebnost i autentičnost kršćanskoga duhovnog iskustva; promišljati vlastiti odnos prema Bogu i prepoznati različite utjecaje na njega (pozitivne i negativne); navesti i objasniti oblike i uzroke iskrivljenih predodžbâ o Bogu; pojasniti vlastitu predodžbu o Bogu kroz sučeljavanje s kršćanskim i nekršćanskim iskustvima i interpretacijama Boga.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati rezultate empirijskih istraživanja o religioznosti u Evropi i u Hrvatskoj; usporediti obilježja religioznosti i crkvenosti u Hrvata u različitim sredinama te istaknuti prednosti i nedostatke; pronaći primjere današnjih načina očitovanja potrebe za religioznim i pseudoreligioznim; pronaći na internetu kontekste u kojima se pojavljuje pojam *duhovno/duhovnost*; sažeto prikazati odrednice kršćanskog duhovnog iskustva; pronaći različite predodžbe o Bogu na primjerima iz književnosti te ih usporediti s biblijskom objavom i iskustvom Boga; pokušati opisati vlastitu sliku o Bogu.

3. Traganje za iskustvom svetoga i "nova religioznost"

- Novo religiozno traganje kao stvarnost i pitanje.
 - New Age, novi religiozni pokreti i sljedbe.
- Sveto u novoj religioznosti i ambivalentnost religioznog iskustva.
- Izokretanje religije u ideologiju, religiozni fanatizam i fundamentalizam.
- Sektaštvo i kriva svijest o izabranju.
- Religioznost kao puki osjećaj (feeling).

Ključni pojmovi: novi religiozni pokreti, sljedbe, religiozni fanatizam, religiozni fundamentalizam.

Odgojno-obrazovna postignuća: navesti bitna obilježja novih religioznih pokreta i sljedbâ te ih vrednovati iz kršćanske perspektive; razlikovati autentičnu religioznost od religioznog fanatizma i fundamentalizma; razumjeti da se religija odnosi na čitava čovjeka (spoznajna, doživljajna i djelatna dimenzija) te uočiti opasnost isključivosti bilo koje dimenzije; uočiti opasnost relativiziranja vlastitog religioznog opredjeljenja pod pritiskom pluralizma religioznih praksa.

Prijedlozi za metodičku obradu: prikupiti iskustva osoba koje su bile u nekoj sljedbi i koje su je napustile; sažeti glavna obilježja novih religioznih pokreta i sljedba; tabelarno prikazati razliku upotrebe Biblike i meditacije u kršćanstvu i u nekim religioznim sljedbama i pokretima;

4. Pitanje Boga pred iskustvom patnje i zla u svijetu

- Bog i zlo u svijetu.
- Podrijetlo zla u svjetlu kršćanske vjere.
- Božji odgovor na problem zla i patnje - spasenje u Kristu.

Ključni pojmovi: podrijetlo zla, teodiceja, spasenje, otkupljenje, pashalno otajstvo.

Odgojno-obrazovna postignuća: prepoznati problem zla i patnje u svijetu kao klasično pitanje koje izaziva sumnju u Božju svemoć, dobrotu i pravednost; suočiti se s kritikom religije i propitati vlastite stavove; prepoznati povezanost čovjekove slobode i Božjeg dopuštenja zla i patnje prema Post 2; objasniti Kristov put kroz muku i smrt do uskrsnuća kao Božji odgovor na problem patnje; razumjeti da je pridruživanje Kristovu pashalnom otajstvu kršćanski način sučeljavanja sa zlom i patnjom.

Prijedlozi za metodičku obradu: pogledati isječke dokumentarnih filmova o svjedočanstvima ljudi koji su prošli teške patnje u životu (rat, glad, bolest, neimaština) i razabrati slučajeve u kojima je patnja oslabjela i u kojima je ojačala vjeru; meditativno promišljati o vlastitom suočavanju sa zlom i s patnjom; pronaći sliku koja izražava prevladavanje zla i patnje; pronaći biblijske tekstove o Jobovu prihvaćanju patnje i o Kristovu prihvaćanju muke i smrti za spas čovječanstva; načiniti prezentaciju koja izražava kršćanski pristup problemu zla i patnje.

5. Dokazi o Božjoj opstojnosti

- Teleološki, kozmološki, antropološki dokazi.
- Bog - uvijek drukčiji.

Ključni pojmovi: racionalna spoznatljivost Boga, dokazi o Božjoj opstojnosti, kozmološki dokaz, antropološki dokaz.

Odgojno-obrazovna postignuća: promišljati o odnosu vjere i razuma; uvidjeti racionalno i emocionalno značenje razumskog utemeljenja vjere za vlastiti život; navesti i objasniti dokaze o Božjoj opstojnosti; uočiti da Bog nadilazi sve ljudske predodžbe.

Prijedlozi za metodičku obradu: pronaći sličnosti i razlike o odnosu vjere i razuma u kršćanstvu i drugim religijama na temelju odabranih tekstova; izložiti dokaze o Božjoj opstojnosti po skupinama; opisati razlike između vlastite religioznosti u djetinjoj dobi i danas; pronaći pjesničke i biblijske tekstove koji govore o tome da je Bog uvijek drukčiji od naših očekivanja.

II. tematska cjelina: BIBLIJSKA SLIKA BOGA I ISKUSTVO BOGA

Nastavne teme

1. Bog u svjedočanstvu vjere Staroga zavjeta

- Spoznaja Boga u Starom zavjetu - kroz povijesne i društvene mijene:
 - Abrahamov plemenski Bog;
 - Mojsijev Bog saveza;
 - Eshatološko-univerzalistička slika Boga kod proroka.
- Bitna obilježja starozavjetne slike o Bogu.
- Polarnost između Božje blizine/prisutnosti i nemogućnosti raspolaganja Bogom.
- Božja osobnost i transcendentnost - objava Božjeg imena u Izl 3,13 sl.
- Božje savezništvo i vjernost kao dar i obveza.

Ključni pojmovi: povijesnost objave Boga, povijesnost spoznaje Boga, Abraham, Mojsije, proroci, starozavjetno poimanje Boga, Savez s Bogom, ime Božje.

Odgojno-obrazovna postignuća: uočiti procesualnost i povijesnost objave i spoznaje Boga u Bibliji; razumjeti i objasniti proces spoznaje Boga u Starome zavjetu kroz povijesne i društvene mijene, od Abrahamova plemenskog Boga do univerzalnog Boga kojega navješćuju proroci; navesti i objasniti bitna obilježja starozavjetne slike o Bogu, osobito na temelju objave Božjeg imena (Izl 3,13-15); razumjeti Izraelovo iskustvo savezničkog odnosa Boga i

naroda te Boga i pojedinca kao trajni model povezanosti čovjeka s Bogom.

Prijedlozi za metodičku obradu: u natuknicama sažeti svoja dosadašnja znanja o Abrahamu, Mojsiju i prorocima (u skupinama); shematski prikazati širenje obzorja u procesu spoznaje Boga u Starom zavjetu; usporediti značenje imena u našoj i u semitskoj kulturi; usporediti različita čitanja tetragrama JHVH; meditativno ponirati u značenje objave Boga i Božjeg imena u Starom zavjetu za vlastiti život; potražiti književna svjedočanstva suvremenog židovskog iskustva Boga.

2. Bog u svjedočanstvu vjere Novoga zavjeta

- Novost Isusove slike Boga u njegovu naviještanju i djelovanju:
 - Isusovo apsolutno povjerenje u Oca (abba);
 - Svojim djelovanjem u prilog čovjeku Isus uprisutnjuje Boga.
- Novozavjetna vjera u Isusa kao Sina Božjega:
 - Isus - središte same poruke i objava Boga;
 - Isusova univerzalnost spasenja i međureligijski dijalog.
- Objava Trojednoga Boga.

Ključni pojmovi: Isusova objava Boga, Abba, Isusovo božansko sinovstvo, Bog Isusa Krista i druge religije, pluralistička teologija religija, Presveto Trojstvo.

Odgojno-obrazovna postignuća: uočiti i objasniti novost i jedinstvenost slike Boga kojega objavljuje Isus kroz svoje propovijedanje i djelovanje; uočiti i objasniti novozavjetno svjedočanstvo Isusova posebnog sinovstva u odnosu prema Bogu; navesti i protumačiti novozavjetna svjedočanstva vjere u Isusa kao Sina Božjega; razumjeti značenje pojmova ontološko i funkcionalno sinovstvo; otvoriti se Božjem univerzalnom očinstvu po Isusu i bratsko-sestrinskoj povezanosti među ljudima; navesti i objasniti različita gledanja na značenje Isusa Krista u odnosu na druge religije (ekskluzivizam, inkluzivizam, pluralistička teologija religija) te razumjeti središnjost Isusa Krista za kršćane; prepoznati ključne momente objave trojedinoga Boga u Novome zavjetu.

Prijedlozi za metodičku obradu: na temelju umjetničke slike Isusa koji propovijeda na gori napisati najvažnije poruke kojima on objavljuje Boga ljudima; izabrati i potpisati tekst pod slike na kojima Isus objavljuje Boga svojim djelovanjem u korist čovjeka; pronaći novozavjetne tekstove koji očituju Isusov poseban sinovski odnos prema Bogu; pogledati isječak iz filma "Pasija" u kojemu Isus na aramejskom jeziku zaziva Boga s abba; napraviti prezentaciju u kojoj se navode posljedice Božjeg univerzalnog očinstva za tvoj odnos prema drugima; na internetu pronaći u kojim se sve kontekstima govori o međureligijskom dijalogu i kako se pritom govori o Isusu; pogledati sliku freske na kojoj se Duh Sveti prikazuje kao ženski lik i razgovarati o opravdanosti takovoga prikazivanja.

3. Kršćansko iskustvo Božje prisutnosti u skrivenosti

- Božja skrivenost i susretljivost
- Putovi kršćanskog iskustva Boga:
 - Riječ Božja;
 - Molitva;
 - Sakramenti;
 - Crkva - zajednica vjere;
 - Bližnji;
 - Događaji vlastitoga života.

Ključni pojmovi: kršćanski putovi susreta s Bogom, Riječ Božja, čitanje Biblije, molitva, sakramenti, crkveno zajedništvo, ljubav prema bližnjemu, propitivanje života u svjetlu vjere.

Odgojno-obrazovna postignuća: uočiti i navesti mogućnosti i načine kršćaninova susreta s Bogom danas; razumjeti Riječ Božju kao povlašteno mjesto susreta s Bogom; razumjeti

molitvu kao vrijeme osobnog i zajedničkog susreta s Bogom; razumjeti sakramente kao djelotvorne znakove susreta s Bogom; razumjeti Crkvu kao nezaobilazno mjesto kršćanskoga susreta s Bogom; razumjeti da kršćanin u bližnjemu prepoznaće i susreće Boga; učiti prepoznavati Boga po događajima vlastitoga života.

Prijedlozi za metodičku obradu: na temelju evanđeoske perikope o događaju Emausa izvesti zaključke o Božjoj skrivenoj prisutnosti među nama danas; izložiti svoja dosadašnja iskustva osobnog i zajedničkog čitanja Biblije; analizirati podatke religijskog istraživanja o poznavanju i čitanju Biblije kod kršćanskih vjernika; razgovarati od ideji organiziranja Biblijske večeri ili Biblijske noći (cjelovečernje ili cjelonoćno čitanje Svetoga pisma); prikupiti molitve koje za te imaju posebno značenje; shematski prikazati značenje sakramenata za kršćanski život; odgovoriti na pitanje zašto bez Crkve nema pune vjere u Krista; pronaći novozavjetne tekstove u kojima se Isus poistovjećuje s bližnjim; napisati vlastitu biografiju kao povijest Božjeg djelovanja u tvom životu.

4. Sakralno iskustvo milosrdnoga Boga

- Iskustvo grijeha i spasenja u Bibliji.
- Sakralna praksa pomirenja kroz povijest.
- Pomirenje danas.
- Nazivi i bitni elementi sakramenta pomirenja.
- Učinci sakramenta pomirenja.

Ključni pojmovi: Božje milosrđe, iskustvo i posredništvo Božjeg milosrđa, sakrament pomirenja, nazivi sakramenta pomirenja, obraćenje, ispovijed, oproštenje, pokora.

Odgojno-obrazovna postignuća: uočiti važnost Božjega milosrđa u biblijskoj objavi i shvaćanju Boga; objasniti narav i važnost sakramenata kao znakova susreta s Bogom i ljudima za kršćanski život; protumačiti posredništvo Božje milosti po sakramentu pomirenja; doživjeti Boga kao onoga koji praštanjem spašava i daje mogućnost novoga početka; upoznati važnost sakramenta pomirenja u Crkvi kroz povijest i danas; navesti i protumačiti značenje različitih naziva sakramenta pomirenja (obraćenje, ispovijed, oproštenje, pokora, pomirenje); navesti bitne elemente, i učinke sakramenta pomirenja.

Prijedlozi za metodičku obradu: provesti anketu o tome što ljudi danas smatraju grijehom; analizirati biblijske tekstove koji svjedoče o Božjem milosrđu i praštanju; potražiti umjetnički prikaz nekog prizora Božjeg praštanja i analizirati ga; razgovarati o iskustvu ljudske potrebe da se ispovjedi i počne iznova; u različitim molitvenicima pronaći ispite savjesti i pomoću njih sastaviti ispit savjesti za mlade.

5. Bog u iskustvu kršćanskih svetaca i svjedoka vjere

- Iskustvo Boga u životu sv. Augustina.
- Iskustvo Boga u životu sv. Franje Asiškoga.
- Život i djelo male Isusove sestre Magdalene.
- (fakultativno: bl. Edith Stein, bl. Ivan Merz).
- Osobitosti i zajednička obilježja u različitim iskustvima Boga.

Ključni pojmovi: sveci, svjedoci vjere, sv. Augustin, katekumenat, sv. Franjo Asiški, mala sestra Magdalena, život s Bogom.

Odgojno-obrazovna postignuća: prepoznati kršćansko iskustvo Boga na primjerima života svetaca i svjedoka vjere; upoznati glavne crte životopisa sv. Augustina i njegova puta s Bogom; navesti sličnosti Augustinova odlaženja od Boga i traženja Boga s primjerima osoba iz vlastite sredine; upoznati glavne odrednice života sv. Franje Asiškoga i njegova životnog puta s Bogom; prepoznati aktualnost Franjine duhovnosti danas; upoznati bitne crte životopisa male sestre Magdalene Hutin; prepoznati aktualnost njezina nemetljivog svjedočanstva života s Bogom u islamskom kontekstu; prepoznati zajednička obilježja iskustva Boga u

kršćanskih svetaca i svjedoka vjere; vježbati se odgovarati na Božji poziv u vlastitom životu.

Prijedlozi za metodičku obradu: nacrtati kartu Sredozemlja u Augustinovo vrijeme i unijeti geografske odrednice njegova života; razgovarati o sličnosti Augustinova puta vjere s primjerima osoba iz vlastite sredine; napisati intervju sa sv. Monikom ili sa sv. Ambrozijem o sv. Augustinu; izabrati za sebe znakovite rečenice iz Augustinovih Ispovijesti; pogledati isječak iz filma o životu sv. Franje; posjetiti franjevački samostan i propitati se o životu i karizmi sv. Franje; poslušati Franjinu Pjesmu stvorova i analizirati je; razgovarati o aktualnosti svjedočanstva i pristupa male sestre Magdalene danas, osobito u islamskom okruženju; u nekoliko ključnih pojmova sažeti zajedničke crte iskustva Boga u životu svetaca i svjedoka vjere.

III. tematska cjelina: LJUDSKI RAD I STVARALAŠTVO

Nastavne teme

1. Čovjek sustvaratelj

- Poziv i zanimanje - sličnosti i razlike.
- Poziv na život i životno poslanje:
 - krsni poziv;
 - posebni pozivi.
- Rad kao ostvarenje ljudskog bića i pravo na rad.

Ključni pojmovi: poziv, životno poslanje, kršćanski poziv, bračni poziv, duhovni poziv, zanimanje, rad, pravo na rad, enciklika *Radom čovjek* (*Laborem exercens*).

Odgojno-obrazovna postignuća: objasniti razliku i odnos između poziva (zvanja) i zanimanja; prepoznavati povezanost vlastitih sposobnosti i sklonosti sa životnim pozivom; posvijestiti zadatke koji proizlaze iz krsnog poziva; upoznati različite pozive u Crkvi; uočiti čovjekovu sličnost s Bogom po sposobnosti rada i stvaranja; protumačiti pravo na rad u kontekstu temeljnih ljudskih prava.

Prijedlozi za metodičku obradu: u dva stupca unositi različita zvanja (pozive) i zanimanja i obrazložiti kriterije svrstavanja; razgovarati o razlozima odabira škole koju učenici pohađaju; nabrojiti vlastite sposobnosti i sklonosti te ih povezati s vlastitim životnim zadatkom; na temelju obreda krštenja nabrojiti zadatke krsnoga poziva; intervjuirati bračne supružnike i osobe posvećenoga života o njihovim shvaćanjima vlastitoga poziva; grafički prikazati odnos poziva, zanimanja i rada; izabrati i prikazati ulomke enciklike *Laborem exercens* o važnosti ljudskoga rada i utemeljenju čovjekova prava na rad.

2. Kršćanski pogled na rad

- Značenje rada u Bibliji.
- Vrednovanje rada u svjetlu društvenog nauka Crkve.
 - Radničko pitanje. Supsidijaranost.
 - Pravo na rad i problem nezaposlenosti.
 - Oblici otuđenja od pravog značenja rada.
 - Pravo na vlasništvo i opća namjena dobara Zemlje.

Ključni pojmovi: sudjelovanje u Božjem projektu, samoostvarenje, služenje, obveza, socijalni nauk Crkve, radničko pitanje, nezaposlenost, obiteljska plaća, supsidijarnost, enciklike *Nove stvari* (*Rerum novarum*), *Stota godina* (*Centesimus annus*).

Odgojno-obrazovna postignuća: izložiti biblijsko shvaćanje i značenje rada; navesti i objasniti ključne odrednice kršćanskog socijalnog nauka; protumačiti nužnu povezanost između rada, pravde i solidarnosti u kršćanskom socijalnom nauku; objasniti odnos Objave i zauzimanja Crkve za cijelovito promicanje čovjeka; upoznati temeljne socijalne dokumente Crkve; usporediti i protumačiti shvaćanje i vrednovanje rada u socijalnom nauku Crkve i u

današnjem neoliberalnom kapitalizmu; sagledati problematiku nezaposlenosti (njezine uzroke, posljedice i odnos prema pravu na rad); kritički propitivati negativne pojave u društvu koje su posljedica otuđenja od pravog značenja rada; objasniti značenje načela supsidijarnosti.

Prijedlozi za metodičku obradu: pomoću Biblijске konkordancije i Rječnika biblijske teologije potražiti biblijska mesta na kojima se govori o ljudskome radu i izvesti iz njih označnice biblijskoga shvaćanja rada; analizirati shvaćanje rada u socijalnim enciklikama crkvenog učiteljstva; pronaći mudre izreke o ljudskome radu; sastaviti listu uvjeta pod kojima rad služi dostojanstvu ljudske osobe; navesti primjere u kojima rad umanjuje čovjekovo dostojanstvo; razgovarati o povjesnom odnosu zapovijedanih kršćanskih blagdana i zaštite dostojanstva težaka i radnika; navesti primjere ostvarivanja načela supsidijarnosti.

3. Pravda i solidarnost

- Pravda kao izraz poštovanja ljudske osobe.
- Opća, razdiobna, izjednačujuća i socijalna pravednost.
- Solidarnost.
- Ljubav prema siromašnima. Duhovna i tjelesna djela milosrđa.

Ključni pojmovi: pravednost, vrste pravednosti, socijalna pravda, izrabljivanje, strukture grijeha, solidarnost, enicklika *Sollicitudo rei socialis*, društveni nauk Crkve, povlaštena briga za siromašne.

Odgojno-obrazovna postignuća: uvidjeti nužnost pravednih odnosa u društvu i tražiti načine njihova promicanja; shvatiti pravdu kao izraz poštovanja ljudske osobe; navesti vrste pravednosti i obvezu pravednosti i solidarnosti, objasniti značenje pojma socijalna pravda; uočiti da je skrb za potrebite (djela milosrđa) i svijest solidarnosti bitna odrednica kršćanskog identiteta.

Prijedlozi za metodičku obradu: prikupiti podatke (npr. iz Ureda za zapošljavanje) o stupnju nezaposlenosti u vlastitoj sredini; razgovarati s djelatnicima socijalnih službi o uzrocima i posljedicama nezaposlenosti za pojedinca i društvo; analizirati podatke socioloških istraživanja o vlastitoj percepciji i stvarnom stanju siromaštva ili bogatstva; pogledati dokumentarni film o posljedicama nepravedne raspodjele dobara Zemlje; navesti različite primjere solidarnosti pojedinaca i društva sa slabijima i potrebitima;

4. Etika poslovanja

- Etika poslovanja i etički kodeks ponašanja.
- Neetičnost i nemoralna ponašanja u gospodarstvu i poslovanju općenito.

Ključni pojmovi: etika, poslovna etika, nepravda, korupcija, egoizam, gramzljivost, iskorištavanje.

Odgojno-obrazovna postignuća: upoznati genezu gospodarske etike; objasniti pojam i uključnice etike poslovanja; prepoznati kriterije etike poslovanja na primjeru jednog etičkog kodeksa gospodarskog ponašanja; uvidjeti dosege i posljedice neetičnog ponašanja u gospodarstvu; uvidjeti i promicati nužnost etike u gospodarstvu i politici.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati uzroke i posljedice korupcije; analizirati razloge zbog kojih se uvidjela nužnost etike u gospodarstvu (i politici); pronaći na internetu jedan etički kodeks gospodarskog ponašanja; raspitati se o kršćanskim organizacijama koje promiču pravednu razmjenu robe između tzv. Trećega i Prvoga svijeta; prikupiti podatke i napraviti prezentaciju o ilegalnim radnicima iz siromašnijih krajeva našega okruženja te poželjnom kršćanskom odnosu prema njima; potražiti programe seminara u kućama susreta i propitati ih s obzirom na temu etike u gospodarstvu i politici; posjetiti Centar za socijalni nauk Crkve i raspitati se o područjima njegova djelovanja; raspitati se o ciljevima, projektima i načinu djelovanja hrvatskog Caritasa.

5. Briga za opće dobro i kršćansko zauzimanje za mir

- Briga za opće dobro.
- Pojam i odnos osobnog (privatnog) i zajedničkog (općeg) dobra.
- Mir kao opće dobro.
- Biblijsko shvaćanje mira.
- Mir kao dar i zadatak, aktivnost i vrlina.
- Kršćansko shvaćanje mira - mir kao znak Božje prisutnosti.

Ključni pojmovi: opće dobro, osobno (privatno) dobro, mir, šalom, Kristov mir, izgradnja mira, potpornji mira.

Odgojno-obrazovna postignuća: objasniti pojmove osobnog i općeg dobra i njihov odnos; zainteresirati se za promicanje općeg dobra i shvatiti ga kao vlastitu obvezu; protumačiti značenje starozavjetnoga pojma šalom; objasniti kršćansko shvaćanje mira; protumačiti kršćanski nauk o pravednom miru i nužnoj obrani; prepoznati istinu, pravdu i mir kao putove ostvarivanja općeg dobra; uočiti odnos između razvoja i mira.

Prijedlozi za metodičku obradu: "oluja ideja" o pojmovima opće i privatno dobro; predstaviti lik i djelo osoba koje se osobito zalaže za opće dobro; navesti nekoliko životnih situacija u kojima se nalazi konfliktni potencijal i u skupinama pronalaziti moguća rješenja tih situacija; potražiti na internetu papinu poruku za svjetski dan mira (1. siječnja); pronaći biblijske tekstove o miru i izvesti iz njih biblijsko shvaćanje mira; raspraviti odnos između mira kao dara i zadatka te o potpornjima mira; potražiti različita tumačenja hebrejske riječi "šalom" i Kristova uskrsnog pozdrava "mir vama"; napisati "zlatna pravila" za ostvarenje mira u razrednoj zajednici, obitelji, susjedstvu; analizirati odnos mira i svjetskih religija.

IV. tematska cjelina: IZAZOVI ZNANSTVENO-TEHNIČKOG NAPRETKA

Nastavne teme

1. Budućnost i moć znanja

- Znanje, znanost i napredak.
- Nužnost napretka i dobitci po napretku:
 - napredak i primjena znanstvenih dostignuća.
- Ambivalentnost ideje napretka:
 - znanost kao pseudoreligija;
 - relativiziranje svih etičkih normi u svrhu primjene modernih tehnologija.
- Napredak za dobro čovjeka i čovječanstva:
 - važnost etike u znanstvenim istraživanjima i primjeni znanstvenih dostignuća.
- Znanje i mudrost.

Ključni pojmovi: znanje, znanost, znanstveni pozitivizam, ideologizacija znanosti, cjeloživotno učenje, napredak, životno znanje, integralni čovjekov razvoj, životna mudrost.

Odgojno-obrazovna postignuća: cjelovitije shvaćati važnost znanja i znanosti za napredak i razvoj čovjeka i čovječanstva; uočiti ambivalentnost osjećaja i stavova naspram razmjera i brzine znanstveno-tehničkog razvoja; zauzimati stav suodgovornosti i sudjelovanja u traženju rješenja za pitanja koje nameće znanstveno-tehnički razvoj; navesti i obrazložiti prednosti i rizike znanstvenih spoznaja i tehnoloških dostignuća; posvijestiti relativnost i djelomičnost znanstvenih spoznaja; uočiti opasnost ideologizacije znanosti; shvatiti nužnost cjeloživotnog i životnog učenja; uočiti i objasniti razliku između znanja i mudrosti; gajiti ljubav prema mudrosti.

Prijedlozi za metodičku obradu: pronaći i analizirati različite definicije znanja i znanosti; provesti malo istraživanje u svojoj sredini o značenju znanja u ljudskom životu; zamisliti vlastiti život bez mogućnosti stjecanja znanja i cjeloživotnog učenja i odrediti što bi ti sve nedostajalo kao osobi; načiniti popis blagodati koje svakodnevno uživamo, a koje zahvaljujemo znanju, istraživačkom i znanstvenom radu mnogi ljudi; navesti primjere

ideologizacije znanosti; kroz razgovor u skupini tražiti rješenja za pravedan pristup obrazovanju i znanju za sve ljude; prikupiti najdraže mudre izreke i objasniti što ih čini vrijednima; opisati obilježja mudre osobe.

2. Informatizacija i globalizacija

- Informatizacija, digitalizacija i globalizacija.
- Geneza, prednosti i rizici globalizacije.
- Kršćanstvo i globalizacija.
- Mediji i informiranje:
 - mediji u službi istine ili ideologije?
 - stav Crkve prema korištenju medija.

Ključni pojmovi: informatizacija, digitalizacija, globalni komunikacijski sustav, globalizacija, pravednost, mediji, istina, kultura života.

Odgojno-obrazovna postignuća: prepoznati suvremene društvene procese i uočiti njihovu međusobnu povezanost; razvijati potrebu praćenja društvenih pojava i aktivnog uključivanja u društvo; uočiti prednosti i opasnosti globalizacije; usvajati kršćanski stav prema upotrebi medija; učiti kritički propitivati i suočavati medijski prostor; protumačiti kršćansko shvaćanje istine i obveze kršćana prema istini; navesti i razlikovati povrede istine.

Prijedlozi za metodičku obradu: u razrednom odjelu provesti ispitivanje o vremenu provedenom na internetu i korištenim uslugama i sadržajima; tabelarno prikazati prednosti i opasnosti interneta; prikupiti informacije o prednostima i manama globalizacije; razgovarati o iskustvima stečenim kroz boravak u drugim zemljama i krajevima ili kroz upoznavanje i prijateljevanje s ljudima iz drugih krajeva; pronaći primjere koji razotkrivaju manipuliranje informacijama; analizirati i kritički propitati dnevne novine te odrediti odnos između informacije, načina prikaza i vrjednota/stavova; napisati kritički osvrt na izvještavanje i ponude određenog medijskog sadržaja.

3. Znanost u službi poboljšanja života

- Eugenika - poboljšanje kvalitete života i ljudske vrste.
- Problem manipulacije: ideoološka pozadina, mogući novi oblici rasizma.
- Svetost ljudskog života i kršćanski stav prema genetičkom inženjerstvu.

Ključni pojmovi: kvaliteta života, eugenika, individualizam, manipulacija, genetičko inženjerstvo, bioetika, ljudska prava, ljudsko dostojanstvo, Bog stvoritelj, svetost ljudskog života.

Odgojno-obrazovna postignuća: usvojiti pozitivan stav prema čovjekovo težnji za poboljšanjem kvalitete života; uočiti pozitivne mogućnosti novih medicinskih tehnologija, ali i njihovu zlorabu; navesti i objasniti kriterije autentičnosti svakog napretka; zauzimati se za istinski napredak i etičku primjenu tehnoloških postignuća; zauzimati se za ljudski život kao najveću vrijednost; prepoznati različite načine zauzimanja za humaniji svijet; uočiti posebnosti kršćanskog humanizma; zauzimati se za cjelovito dobro čovjeka u perspektivi vječnog spasenja; shvatiti zahtjeve kršćanske etike kao poticaj na preuzimanje odgovornosti snagom vjere.

Prijedlozi za metodičku obradu: "oluja ideja" i razgovor na temu što je to kvaliteta života i kako je jamčiti za sve ljude; potražiti informacije o najvažnijim otkrićima zbog kojih se danas govori o biološkoj revoluciji; razgovarati o odnosu znanosti (znanstvenog istraživanja) i etike te o pitanju postoji li uopće vrijednosno neutralna znanost; analizirati ulomke crkvenih dokumenata koji govore o kršćanskom stavu prema genetičkom inženjerstvu; načiniti prezentaciju o odnosu Boga stvoritelja i čovjeka sustvaratelja, o dostojanstvu i svetosti svakoga ljudskog života; upriličiti susret sa znanstvenikom/com vjernikom/com iz svoje sredine.

4. Briga za okoliš

- Potrošačka kultura i problemi zagađivanja/uništavanja okoliša.
- Odgoj za ekološku odgovornost.
- Pitanje «održivog razvoja» i pravedna raspodjela prirodnih i stecenih dobara.
- Čuvanje, potvrđivanje i razvoj na temelju biblijskog shvaćanja stvaranja i evolucije.
- Čovjek - mjerilo ekološke etike.

Ključni pojmovi: materializam, egoizam, stilovi života, ekološka etika, radikalni biocentrizam, umjereni biocentrizam, odgovornost, održivi razvoj, kultura solidarnosti, odnos prema Bogu.

Odgojno-obrazovna postignuća: propitivati odnos ekološke krize i potrošačkog mentaliteta; uočiti povezanost bogatstva i siromaštva na svim razinama; zauzimati se za pravednu raspodjelu i održavanje dobara Zemlje; propitivati različite stlove života; gajiti ljubav prema svjesno izabranoj i kultiviranoj skromnosti; zauzimati se za zdrav okoliš i očuvanje prirode; razlikovati radikalni i umjereni biocentrizam; gajiti svijest odgovornosti pred Bogom za stvoreni svijet.

Prijedlozi za metodičku obradu: potražiti novinska izvješća o slučajevima zagađenja okoliša u svojoj sredini; pogledati isječak dokumentarnog filma o odnosu zagađivanja okoliša i uništavanja resursa te konzumističkog i materijalističkog mentaliteta i stila života; propitati vlastiti stil života i razgovarati o promjeni konkretnih navika i postupanja u smjeru odgovornog i razumnog ophođenja sa zalihamama zemlje za sve ljude i sve generacije; potražiti i analizirati programe ekoloških udruga; sastaviti vlastitu molitvu Bogu stvoritelju i uzdržavatelju svega stvorenoga.

5. Zajedništvo do napretka

- Čovjek - biće zajedništva.
- Podrijetlo i posljedice individualizma.
- Individualizam i moralni subjektivizam.
- Odgovornost kršćana za društvo i oblikovanje humanijeg svijeta.

Ključni pojmovi: osoba, zajedništvo, individualizam, moralni subjektivizam, opće dobro, osobno dobro, civilizacija ljubavi.

Odgojno-obrazovna postignuća: uočiti temeljnu potrebu čovjeka za drugim i za Drugim; prepoznati tendencije razvijanja individualizma u društvu; uočiti kobne posljedice individualizma; razumjeti odnos individualizma i moralnog subjektivizma; zauzimati se za očuvanje i razvijanje ljudskog zajedništva; shvatiti najužu povezanost Kraljevstva Božjega i kršćanskoga zauzimanje za oblikovanje humanijega svijeta.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati karikaturu "Pojedinac i zajednica"; na temelju uzroka depresivnih stanja poznatih iz psihologije razgovarati o važnosti zajedništva u ljudskom životu; razgovarati o posljedicama individualizma; izvesti vježbu grupne dinamike; načiniti prezentaciju na temu "Ja i drugi ljudi" (o dinamici samostojnosti i odnosa prema drugima); pronaći novozavjetne tekstove o kršćanskom zajedništvu kakvo Krist želi i usporediti ga s vlastitim iskustvom crkvenog zajedništva; zajednički načiniti mali projekt u službi društva u vlastitom okruženju.

V. tematska cjelina: KRŠĆANSKA NADA U BUDUĆNOST

Nastavne teme

1. Svjetovna očekivanja budućnosti

- Mladi i očekivanje budućnosti.
- Različita očekivanja budućnosti i njihov odnos prema shvaćanju vremena i povijesti.
- Sekularni modeli budućnosti.

Ključni pojmovi: planiranje, predviđanje, projekti, vizije budućnosti, očekivanja od budućnosti, nada, strah, sadašnjost i budućnost.

Odgojno-obrazovna postignuća: zapaziti značenje planiranja i predviđanja budućnosti u suvremenom društvu; posvijestiti opasnosti i strahove koje doživljava suvremeni čovjek s obzirom na budućnost; povezati čovjekovu usmjerenošću ka budućnosti sa sviješću o povijesnosti, vremenitosti i prolaznosti; propitati vlastite stavove spram budućnosti i vlastita očekivanja budućnosti; upoznati različite povijesne modele očekivanja budućnosti.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati tekstove koji govore o predviđanjima i planiranju budućnosti u određenim segmentima života; napisati sastav o željama i nadama koje projiciramo u budućnost te o vlastitim strahovima spram budućnosti; prikupiti različite tekstovne materijale koji izražavaju čovjekovu želju da sazna budućnost; analizirati različite definicije vremena; izraditi pano o čovjeku kao vremenskom biću.

2. Eshatološki i apokaliptički tekstovi u Bibliji

- Apokalipsa - o moći zla i pobjedi dobra.
- Apokaliptička iskustva naših dana u zrcalu biblijsko-apokaliptičkih slika.
- Apokaliptičke šifre spasenja i smisao stvaranja u svjetlu biblijskih tekstova.
- Iz 2,4; 9,5-6; 11,1-10; 35,1-10; 42,10-17; Rim 8, 18-39; Otk 21,1-27.

Ključni pojmovi: otkrivenje, proroštvo, vidjelci, scenariji svršetka svijeta, simbolika, metaforički govor, konačni obračun dobra i zla, biblijska apokaliptika, spasenje, pobjeda dobra.

Odgojno-obrazovna postignuća: razumjeti značenje pojma apokalipsa (otkrivenje) i navesti značajke apokaliptike kao književne vrste; propitati razloge i navesti situacije u kojima se javljaju apokaliptičke vizije i proroštva; uočiti specifičnu poruku biblijske apokaliptike; nabrojiti najvažnije slike i poruke biblijske apokaliptike; doživjeti oslobođajući učinak biblijske poruke o Božjem promislu i pobjedi dobra; integrirati vlastite želje i strahove glede budućnosti u promišljanje o kršćanskoj nadi u budućnost koja se temelji na Božjem obećanju.

Prijedlozi za metodičku obradu: "oluja ideja" na temu apokalipsa; pogledati isječke iz druge verzije filma "Apokalipsa danas" (2001.) i navesti razloge zašto je film nazvan tim imenom; čitati odlomke iz knjige Otkrivenja i druge biblijske apokaliptičke tekstove te navesti sličnosti i razlike biblijske i svjetovne apokaliptike; pogledati послušati i analizirati različite umjetničke prikaze i scenarije svršetka svijeta (likovne, glazbene, literarne, filmske, scenske...); napisati vlastiti psalam pohvale Božjoj providnosti i pouzdanja u Boga koji sve drži u svojoj ruci.

3. Čovjek pred pitanjem svršetka

- Pojedinačni i opći (posljednji) sud i čovjekova odgovornost pred Bogom.
- Budnost i pouzdanje kao značajke kršćanskog angažmana.
- Pogrešno razumijevanje eshatoloških i apokaliptičkih slika (npr. kod sekti).

Ključni pojmovi: posebni (pojedinačni) sud, uskrsnuće mrtvih, posljednji sud, ponovni Kristov dolazak, budnost, odgovornost, pouzdanje u Boga, dovršenje.

Odgojno-obrazovna postignuća: uočiti različitost ljudskih osjećaja i pitanja naspram očekivanja osobnog i općeg svršetka; navesti bitne označke kršćanskog stava prema svršetku čovjekova života i svijeta; razlikovati pojedinačni i opći (posljednji) sud; gajiti pouzdanje u Boga koji želi čovjekovo dobro; uvidjeti potrebu odgovornog života i angažmana za dobro, razumjeti značenje pojma paruzija i objasniti kršćansku nadu u Kristov ponovni dolazak; usvojiti kriterije prosudbe jednostranog i pogrešnog tumačenja apokaliptičkih slika.

Prijedlozi za metodičku obradu: intervjuirati ljude iz vlastitog okruženja o odnosu prema smrti; usporediti tekstove iz različitih religija o čovjekovoj radikalnoj odgovornosti i суду nakon smrti; pronaći metafore za izražavanje osjećaja povezanih s posebnim i općim sudom; analizirati novozavjetne tekstove o Kristovu ponovnom dolasku i sažeto prikazati kršćansku

vjeru u Kristovu paruziju; napisati sastav o odnosu Kristovih riječi o zadnjem суду i ispunjavanju vlastitog poslanja u svijetu shvaćenog kao služenja iz ljubavi; razgovarati o odnosu predodžbe o Богу i osjećaja vezanih uz osobni susret s Kristom na kraju ovozemnoga života.

4. Kršćanska nada u dovršenje: novo stvorenje, uskrsnuće i život vječni

- Sadržaj i smisao kršćanskog iščekivanja svršetka svijeta - temelj oblikovanja života i poticaj za razumijevanje sebe i svijeta.
- Čovjekova konačna sudska sudbina: raj, pakao, čistilište.
- Isusovo uskrsnuće - zalog našeg uskrsnuća.
- Kršćanska nada nasuprot nihilizmu, pesimizmu, materijalizmu i strahovima pred budućnošću.
- Marija - pralik otkupljenog čovjeka i novog stvorenja.

Ključni pojmovi: vrijeme i vječnost, čovjekove konačne odluke, raj, pakao, čistilište, uskrsnuće, nada, novo stvorenje.

Odgojno-obrazovna postignuća: poznavati biblijske temelje i suvremeno poimanje kršćanske eshatologije; uočiti važnost eshatoloških tema u likovnoj, književnoj, glazbenoj, filmskoj i scenskoj umjetnosti; razlučiti kršćanski nauk o raju, paklu i čistilištu od popularnih i iskrivljenih interpretacija; prepoznati značenje Kristova uskrsnuća za naše uskrsnuće; uočiti da je nada i pouzdanje u Božju ljubav temeljni kršćanski stav u odnosu na čovjekove posljednje stvar(nost)i; razumjeti da je Marija pralik otkupljenoga čovjeka i novog stvorenja.

Prijedlozi za metodičku obradu: analizirati rezultate empirijskih istraživanja o vjeri ljudi u život vječni i različitim predodžbama o tome; analizirati umjetničke prikaze kršćanskog shvaćanja posljednjih stvari (likovne, književne, glazbene, filmske...); meditativno čitati novozavjetne tekstove u kojima Isus govori o svom odlasku k Ocu i uskrsnuću, poručujući učenicima "Idem pripraviti vam mjesto"; napisati tekst (i/ili melodiju) za jednu uskrsnu pjesmu sa snažnom kršćanskom porukom; analizirati slike Marijina uznesenja; na temelju crkvenih dokumenata sažeto prikazati što Crkva vjeruje o Mariji.

STRUČNA SPREMA I KADROVSKI UVJETI

Stručna sprema sa stečenim kompetencijama za izvođenje predmetne nastave grčkoga jezika prema nastavnom planu i programu za gimnazije na hrvatskom jeziku u BiH jest visoka stručna sprema (VSS VII/1) ili završen II. ciklus visokoga obrazovanje (master studij) s 300 ECTS bodova:

- Diplomirani teolog; Magistar teologije,
- Diplomirani kateheta; Profesor vjeronauka – diplomirani kateheta,
- Magistar religijske pedagogije i katehetike.

Napomena: Sukladno Temeljnou ugovoru između Svetе Stolice i Bosne i Hercegovine, Zakonu o slobodi vjere i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica u BiH, te školskom i crkvenom zakonodavstvu, profesor odnosno vjeroučitelj katoličkoga vjeronauka u javnoj školi (gimnazija, četverogodišnje i trogodišnje srednje škole) mora imati kanonsko poslanje ili ovlast mjesnoga dijecezanskoga biskupa.